

правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством) виключити справи за статтею 126¹ (домашнє насильство) з переліку кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення. Зокрема, пропонуємо внести зміни до статті 477 Кримінального процесуального кодексу України такого змісту:

– виключити в пункті 1 частини 1 статті 477 Кримінального процесуального кодексу України слова: *«статтею 126¹ (домашнє насильство)»*.

На останок пропонуємо на виконання вимог Стамбульської Конвенції доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення статтею 279⁹ *«Особливості розгляду справи про адміністративне правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством»*, в якій зокрема передбачити виключення обов'язкової наявності заяви потерпілої особи для порушення справи. Надати можливість третім особам подавати заяви про факти вчинення домашнього насильства та визнання таких заяв підставами для порушення справи про адміністративне правопорушення. Зобов'язати органи Національної поліції та органи соціального захисту реагувати на факти домашнього насильства особливо, якщо в такій сім'ї проживають діти.

Висловлені у роботі пропозиції є актуальними, проте їх реалізація потребує додаткового вивчення та обговорення, а також детального визначення під час законодавчої ініціативи.

Олександр КАРПЕНКО,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ НАСТАВНИЦТВА В ЛАВАХ ПОЛІЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Феномен наставництва невинувато знецінюється в лавах Національної поліції. Інститут наставництва перестав існувати під час реформування МВС України, однак фактично повинно реалізовуватися з метою адаптації молодих спеціалістів до роботи в органі або підрозділів Національної поліції. За таких умов молоді спеціалісти можуть уникнути багатьох помилок на початку своєї роботи у тому числі тих, що пов'язані з дотриманням прав і свобод людини. Це явище безпосередньо впливає на рівень виконання молодим поліцейським поставлених службових завдань

Не говорячи зараз про закріплення на нормативному рівні інституту наставництва (що, на наш погляд, є очевидною необхідністю), акцентуємо увагу на тому, процес наставництва має відбуватися в будь-якому разі

Домашнє насильство – це одне з тих явищ, які у період війни можуть лише загострюватися і при цьому залишатися невидимим.

Усвідомлюючи важливість сучасних і актуальних проблем діяльності Національної поліції, органів державної влади щодо захисту прав людини в Україні в умовах воєнного стану, ми пропонуємо наступні напрямки удосконалення забезпечення прав людини під час протидії домашньому насильству.

По-перше, на виконання вимог Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» вважаємо за потрібне розробити та прийняти накази Міністерства соціальної політики «Про затвердження Положення про створення та функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, здійснення повноважень держателя цього реєстру» та «Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр кривдників». Така позиція не вперше висловлюється вітчизняними правниками, проте дотепер не реалізована на практиці. В умовах воєнного та післявоєнного стану такі реєстри можуть значно спростити роботу поліцейських та інших представників державних органів.

Другим напрямком удосконалення діяльності державних органів щодо захисту прав людини під час протидії домашньому насильству вважаємо запровадження у діяльність практичних органів Національної поліції принципу «дитина-свідок = дитина-потерпілий». Зокрема, на виконання вимог Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами пропонуємо запровадити наступні зміни до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення:

– вважаємо за потрібне доповнити статтю 55 Кримінального процесуального кодексу України частиною 1¹ такого змісту:

«Потерпілим у кримінальному провадженні у справах про домашнє насильство обов'язково визнається дитина, яка стала свідком (очевидцем) такого насильства»;

– вважаємо за потрібне доповнити статтю 269 Кодексу України про адміністративні правопорушення частиною 4 такого змісту:

«Потерпілим у провадженні у справах про адміністративні правопорушення про домашнє насильство обов'язково визнається дитина, яка стала свідком (очевидцем) такого насильства».

Крім того, на виконання вимог Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами та враховуючи норму пункту 7 частини 1 статті 284 КПК України (кримінальне провадження закривається у разі, якщо потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, крім кримінального провадження щодо кримінального

обігу. Однак поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування;

– повідомлення про кожне застосування поліцейського піклування за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції. У разі наявності достатніх підстав вважати, що передання особи тривало довше, ніж це необхідно, відповідальний поліцейський в підрозділі поліції зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб;

– надання можливості особі негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Наприкінці, варто зазначити, що під час поліцейського піклування відбувається обмеження таких особистих прав людини, як право на свободу та особисту недоторканність, право на свободу пересування, які гарантуються Конституцією України [3], тому ці права можуть бути обмежені лише за певних обставин, визначених Конституцією України [3]. Отже поліцейське піклування, як захід, має здійснюватися насамперед з урахуванням гарантій цих прав та свобод, визначених окремими статтями Конституції України, керуючись принципами верховенства права, що знаходять своє відображення у тому числі в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2025 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
2. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування: Наказ МВС України від 12.10.2020 № 724. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1174-20#Text>.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

Євген ЗЕЛЕНСЬКИЙ,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

В умовах сьогодення з введенням режиму воєнного стану перед органами Національної поліції, органами державної влади постало чимало викликів, які потребують нагального вирішення та координації зусиль.

Максим КАЛІМАН,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Права і свободи людини є найвищою соціальною цінністю для держави, а тому і для органів, які уособлюють її волю, зокрема, органів та підрозділів Національної поліції. Саме тому чітке визначення механізму забезпечення прав і свобод людини особливо під час застосування поліцейських заходів, яким є поліцейське піклування, визначається нами важливим напрямком наукового інтересу. Результатами проведення низки подібних досліджень мають стати вироблення пропозицій та зауважень до чинних нормативно-правових актів, а також розробка методичних рекомендацій для регламентації дій поліцейських щодо забезпечення прав і свобод людини під час поліцейського піклування.

Поліцейське піклування є одним із недостатньо досліджених напрямків наукової діяльності, зважаючи на недостатню практику його застосування через ряд причин: захід є порівняно новим для законодавства та практики його застосування [1] (до 2015 року в діяльності поліції подібних заходів не передбачалося); документування даного превентивного заходу ускладнено через відсутність номерних протоколів (форма протоколу запроваджена на нормативному рівні лише у 2020 році [2]); облік поліцейського піклування теж запроваджено лише у 2020 році [2]; неоднозначність поліцейського піклування в частині віднесення його до превентивних поліцейських заходів, хоча фактично може бути застосований примус. Ці та інші підстави дають нам широкий спектр напрямків для проведення дослідження.

Права людини під час поліцейського піклування поліцейських забезпечує шляхом:

– негайного повідомлення особі зрозумілою для неї мовою підстави застосування поліцейського піклування, а також роз'яснює право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування. Поліцейський може не повідомлення про права і не роз'яснювати їх у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. Це актуально під час застосування поліцейського піклування, зважаючи на категорії осіб, до яких застосовується такий поліцейський захід;

– вилучення у особи зброї чи інші предмети, якими вона може завдати шкоди оточуючим чи собі, незалежно від того, чи заборонені вони в

- повинні добре знати і розуміти динаміку розвитку держави;
- бути різнобічно розвинутих у різних галузях науки;
- вміти взаємодіяти з громадянами і представниками інших сфер суспільства;

- мати такі характерні риси, як: лідерство, інтелект, творчість, стратегічне мислення, організаторські здібності, комунікативні навички.

Таким чином, узагальнюючи досліджуване питання, розглядаючи жінку в соціумі поряд із чоловіком, крізь призму гендерних стереотипів, необхідно зробити наголос на тому, що не лише в Українській державі, а й в інших розвинених країнах світу існує невирішена та значна проблема гендерної стратифікації. Хоча законодавчо закріплено рівноправ'я, водночас суспільство не може відійти від настанов, які виявляються в зверхності чоловіка над жінкою, що чітко простежується під час вибору жінками професії, зокрема служби в органах Національної поліції України [5].

Кадрове забезпечення органів Національної поліції можна визначити як вид внутрішньо організаційної управлінської діяльності, що врегульована нормами адміністративного законодавства, відомчими та організаційно-розпорядчими актами МВС України та Національної поліції України та полягає у проведенні роботи з кадрами, що включає їх професійну підготовку, добір та розстановку, просування по службі, перепідготовку та підвищення кваліфікації, заохочення та застосування дисциплінарних санкцій, а також оцінювання якості службової діяльності працівників поліції [2].

Кадрова політика в органах Національної поліції – це сукупність принципів, напрямів, форм та методів діяльності органів кадрового забезпечення, спрямованих на створення цілісної системи формування, підготовки, ефективного використання персоналу відповідно до потреб Національної поліції України, забезпечення потреб кожної особистості, розвитку в неї стійкої мотивації до служби в органах поліції та можливості реалізації свого потенціалу під час її проходження.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липн. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
3. Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок: Закон України від 08 вересн. 2005 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.
4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 30 травня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.
5. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки. Київ, 2017. 264 с.

Гендер – це не лише про відмінність за біологічними ознаками між чоловіками та жінками. Гендерна теорія передбачає зміну соціальної реальності, яка відображає потреби сучасного сьогодення та має мету – забезпечення гендерної рівності [5].

Принцип гендерної рівності закріплений в Конституції України. Стаття 3 Конституції закріплює рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя. Окрім даної норми гендерної рівності торкаються ст. 21, 24, 51. Частина третя ст. 24 Конституції України безпосередньо присвячена подоланню дискримінації стосовно жінок в Україні та наголошує на тому, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується наданням жінкам рівних із чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності [1].

Саме гендер спрямований на справедливе встановлення міри свободи двох суб'єктів суспільства – чоловіків та жінок, а також їхнього статусу. Відносини гендерного права віддзеркалені в різних галузях права, що забезпечують здійснення економічних, громадянських, соціальних, культурних і політичних прав людини відповідно до принципу рівноправ'я статей.

Залучення жінок до проходження служби в органах Національної поліції України є закономірним процесом у становленні гендерних відносин. Однак слід зауважити, що таке положення все ж таки викликало цілу низку запитань. На шляху до досягнення гендерного паритету не варто забувати і про сталі традиції щодо гендерних стереотипів. Служба в органах Національної поліції України висуває до жінок свої вимоги, які суперечать традиційному розумінню положення жінки як такої.

Якщо наголошувати щодо питання гендерної рівності в поліції, то потрібно вказати, що українські правоохоронні органи лише вийшли на шлях подолання статевої проблеми. Станом на сьогодні жінки обіймають майже 22 % посад у Національній поліції України і лише 5 % – керівні посади, що звичайно дещо пригнічує осіб жіночої статі [5].

Згідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок» гендерна рівність трактується як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [3].

Щодо питання про реалізацію гендерного підходу безпосередньо у кадрову політику Національної поліції, то слід зауважити, що в умовах сьогодення дане питання є профілактичним інструментом та засобом запобігання корупційним діянням, допоміжним засобом щодо дотримання стандартів етичної поведінки та додатковим – для підсилення інституту відповідальності, а також основою раціонального використання кадрових ресурсів у публічному управлінні.

Метою кадрової політики сьогодні є формування резерву нових працівників, які характеризуються високим професіоналізмом, практичними навичками демократичного керівництва, вміннями виконувати традиційні функції влади в умовах ринкової економіки і політичного плюралізму:

Задля ефективної роботи підрозділів НПУ, важливим є координація та взаємодія з іншими суб'єктами, які надають захист постраждалим від домашнього насильства, а саме актуальним є розширення системи притулків куди можуть звернутися постраждалі від домашнього насильства, у зв'язку з тим, що кількість постраждалих від домашнього насильства збільшилась, за рахунок внутрішньо-переміщених осіб, які покидають регіони, де ведуться активні бойові дії.

Отже на підставі вищезазначеного, уповноважені підрозділи НПУ здійснюють комплекс заходів з профілактики та реагування на випадки домашнього насильства, з урахуванням умов воєнного стану, забезпечуючи безпеку громадян та відновлюючи право і норми життя постраждалих від домашнього насильства.

Список використаних джерел:

1. Рижкова С.А., Граховський О.М.,. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству в Україні //Модернізація вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції: матеріали// Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 23-24 червня 2022 р. / за заг. ред. Б. Р. Стецюка. Кропивницький : ЛА НАУ, 2022. 444 с. С 217-219.

2. Недря К. М. Проект «капеланський патруль» в Національній поліції – практика реалізації // Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 березня 2021 р.). Дніпро: ДДУВС, 2021. С. 217-219

Ірина СМІРНОВА,
викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сучасна державна політика України спрямована на досягнення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків у суспільстві, що є необхідним для уникнення всіх форм дискримінації та реалізації кожної особистості незалежно від віку, статі, соціальних чи політичних передумов. Процес впровадження рівних прав та можливостей жінок та чоловіків у діяльності органів системи МВС – це важливий крок вперед у забезпеченні гендерної рівності.

Що таке гендер? Часто коли говорять про гендер, насамперед, мається на увазі очікування суспільства по відношенню до чоловіків та жінок, які соціальні ролі вони мають виконувати.

Слід зазначити, що на ефективне реагування проявів домашнього насильства НПУ, впливають деякі об'єктивні чинники. Це пов'язано з тим, що досить проблематичним є захист прав постраждалих осіб від домашнього насильства уповноваженими суб'єктами на територіях, де ведуться активні бойові дії. Окрім того, в умовах воєнного стану, залишається проблематичним звернення за належним захистом своїх прав постраждалих від домашнього насильства, оскільки особи не мають фізичної можливості реалізувати своє право через те, що перебувають під окупацією або в нещодавно деокупованих громадах, в яких ще не поновили роботу відповідні структури, які мали б реагувати на випадки домашнього насильства чи надавати допомогу постраждалим від нього. Залишаються проблемними питання надання необхідної допомоги постраждалим від гендерно зумовленого чи домашнього насильства (в т.ч. внутрішньо-переміщеним особам), які не звертаються до правоохоронних органів, насамперед через стереотипне мислення, що в умовах воєнного стану, такі питання є не пріоритетними [1, с. 217]. В умовах воєнного стану спостерігається тенденція збільшення ризиків вчинення домашнього насильства на тлі довготривалого психологічного стресу, страху, та розладу звичного життя багатьох родин.

В умовах воєнного стану особливість уповноважених підрозділи НПУ щодо протидії домашньому насильству пов'язана з суттєвим збільшенням навантаження на працівників правоохоронних органів. В тому числі є особливості реагування на випадки вчинення домашнього насильства, де кривдниками є військовослужбовці, які повернулися на ротацію, або були в зоні проведення бойових дій. В зазначених випадках працівники уповноважених підрозділів НПУ окрім належного реагування на зазначені факти, дотримання техніки безпеки, стикаються з особливостями встановлення психологічного контакту з кривдником, з метою деескалації конфлікту. Досить позитивним прикладом реагування на зазначені факти є залучення капеланів, які спільно з поліцейськими прибувають на такі виклики. Саме капеланська діяльність у взаємодії з підрозділами НПУ, щодо протидії домашньому насильству, ефективно впроваджена та реалізована у м. Дніпрі, а саме громадське формування «Капеланський патруль» на систематичній основі залучається на випадки вчинення домашнього насильства, та ефективно встановлює психологічний контакт із кривдником, та постраждалою особою від домашнього насильства. Цей досвід представляє науковий та практичний інтерес, та є актуальним зважаючи на чинники вказані раніше [2, с. 218].

Важливим залишаються питання проведення уповноваженими підрозділами НПУ в умовах воєнного стану інформаційно-просвітницької роботи серед населення щодо профілактики вчинення домашнього насильства. Питання підвищення рівня правосвідомості громадян, інформування населення про суб'єктів уповноважених реагувати на випадки вчинення домашнього насильства та залученням ЗМІ.

вектор призначення, нормативної легалізації її сутність не отримала, а єдиної доктринальної позиції з цього приводу поки що не вироблено. Тож перспективним і актуальним напрямком подальшої наукової розвідки, особливо, надбанням певного досвіду поліцейської діяльності в умовах воєнного стану, має стати розробка поняття службово-бойової діяльності та визначення її умов в чинних нормативно-правових актах.

Удосконалення законодавства про військове становище в частині ліквідації правових прогалин у галузі організації, діяльності та повноважень органів виконавчої та судової влади, прокуратури та Слідчого комітету має ґрунтуватися на принципі доцільності та проводитися завчасно до настання екстреної ситуації.

Список використаних джерел:

1. Єрмошин М. О. Розвиток понять вид, форма, спосіб і варіант у службово-бойовій діяльності внутрішніх військ. Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України : зб. тез доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 берез. 2011 р.). Харків, 2011. С. 62-63.
2. Завістовський О. «Професійна, службова та службово-бойова діяльність Національної поліції: сутність та розмежування понять.» Аналітично-порівняльне правознавство 5 (2022): 258-262.
3. Лавніченко О. В., Годлевський С. О., Гунбін К. Ю. Уточнення підходів до формування понять теорії службово-бойової діяльності внутрішніх військ. Честь і закон. 2013. No 1 (44). С. 22–27.
4. Ларіонов, Станіслав, and Олександр Колесніченко. «Психологічна робота з наслідками психічної травматизації персоналу сектору безпеки і оборони.» Честь і Закон 2.81 (2022): 120-126.

Світлана РИЖКОВА,
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблематика вчинення домашнього насильства, незважаючи на умови воєнного стану, на жаль не втрачає своєї актуальності. Основним суб'єктом владних повноважень у запобіганні та протидії домашньому насильству виступають органи та підрозділи Національної поліції України (далі – НПУ).

Кризова ситуація змінила вектор нормативно-правового регулювання діяльності поліції у зв'язку з війною в Україні, тож у Законі України «Про Національну поліцію» актуалізовані нові завдання та повноваження – бойові, що межують з військовими [2].

Забезпечення режиму воєнного стану законодавцем покладено на регіональні органи виконавчої влади, які (у разі його запровадження) функціонують у особливому режимі. Однак, незважаючи на те, що найбільші повноваження має Президент України, у період дії режиму воєнного стану Главу держави слід наділити додатковими законотворчими функціями різними питаннями реалізації воєнного стану [4].

У вузькому значенні громадянський контроль над силовими структурами як соціально-політичний процес передбачає розгляд характеру та форм взаємодії держави та суспільства з приводу місця та ролі силових відомств [1, с. 135]. Це управління правоохоронними органами з боку політичного керівництва країни, яке, у свою чергу, обрано шляхом вільного волевиявлення громадян.

Службово-бойова діяльність Національної поліції як окремий вид правоохоронної діяльності сил охорони правопорядку є сукупністю активних, безперервних, узгоджених і взаємопов'язаних за місцем і часом профілактичних, оперативно-тактичних, кримінально- і адміністративно-процесуальних, режимних, захисних і обмежувальних заходів, які здійснюються в сфері професійної діяльності її центральними та територіальними органами самостійно чи у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, з метою боротьби з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями шляхом здійснення заходів правового режиму воєнного стану, ліквідації наслідків кризових ситуацій, проведення спеціальних операцій тощо [3].

Роки протистояння російській військовій агресії в Україні висвітлили потребу глобального використання існуючих ресурсів задля зменшення рівня загроз національній безпеці, а з нею – і потребу усунення прогалин в правовому механізмі державного регулювання службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони, а також сил охорони правопорядку.

З початку повномасштабного воєнного нападу на Україну російськими військами законодавцем було прийнято цілий ряд юридичних важелів, за допомогою яких поступово відбувається адміністративно-правове забезпечення службово-бойової діяльності Національної поліції України. Про це свідчать новели, прийняті в профільному законодавстві, які передбачили нові повноваження поліції.

Водночас із тим, що вони стосуються захисту національної безпеки і сутність та функціональне призначення поліцейської діяльності змінює

зростати, та й взагалі почнуть зникати морально-духовні цінності, що дуже негативно вплине на суспільство, тому профілактика правопорушень є дуже важливою і невід'ємною.

Список використаних джерел:

1. Шевяков М.О. Профілактика адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку, як спосіб захисту прав та основних свобод людини. Аналітично-порівняльне Правознавство Електронне наукове видання № 4, 2022. с. 231.

2. Шевяков М.О. Здійснення національною поліцією адміністративно-правової профілактики правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, та шляхи її вдосконалення. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий Електронний журнал» № 3, 2022. с. 187.

3. Наукова періодика Міжрегіональної Академії управління персоналом. URL: <http://journals.mau.com.ua/>lav>article>view>.

4. Дудник О. В. Спеціальні методи профілактики дитячого дорожньо-транспортного травматизму та їх використання на практиці / О. В. Дудник // Вісн. Луганськ. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Вип. No 4 (61). Луганськ, 2012. С. 56–61

Євген ГІДЕНКО,

старший викладач кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність дослідження зумовлена наявним станом вищої військової освіти як соціального інституту, який забезпечує професійну успішність військовослужбовця та його успішну адаптацію до вимог сьогодення. На сьогодні компетентнісний підхід є одним із пріоритетних напрямів удосконалення системи вищої військової освіти в Україні, який забезпечує реалізацію концепції військового навчання та виховання і передбачає підготовку високо компетентних військових фахівців, які вільно володіють професією та орієнтуються в суміжних галузях діяльності, готових до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

Термін «службово-бойова діяльність» має стосуватися діяльності Національної поліції в рамках здійснення спеціальних операцій та за участі в здійсненні заходів правового режиму надзвичайного або воєнного стану, ліквідації наслідків кризових ситуацій у взаємодії з військовими підрозділами, органами державної влади та місцевого самоврядування тощо.

громадянина, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз.

Головними об'єктами громадської безпеки є: громадянин (особа), його права і свободи; суспільство, його духовні і матеріальні цінності; держава, її конституційний лад, суверенітет, територіальну цілісність і недоторканість кордонів.

Основні принципами Громадської безпеки є:

- пріоритет прав людини; верховенство права;
- пріоритет договірних (мирних) засобів вирішення конфліктів;
- адекватність заходів захисту інтересів реальним та потенціальним загрозам;
- демократичний, громадський контроль за структурами, що здійснюють забезпечення громадської безпеки;
- дотримання пріоритету інтересів особи, балансів інтересів суспільства та держави і їх взаємна відповідальність;
- чітке законодавче визначення і розмежування повноважень органів державної влади; законність.

Не допустити виникнення правопорушення можна шляхом профілактики.

Під профілактикою правопорушень у загальному визначенні розуміється вплив на причини й умови неправомірної поведінки та формування психологічного ставлення до правопорушень.

А взагалі профілактика це попередні заходи для недопущення чого-небудь.

Профілактику можна розділити на індивідуальну та загальну. А також групову, особисту, безособову, профілактику за професійним спрямуванням.

За формою здійснення профілактику можна поділити на безпосередню, тобто профілактичний вплив здійснюють особи, які повинні проводити профілактику безпосередньо на суб'єкт профілактики, та опосередковану, коли профілактичний вплив здійснюється на невизначене коло суб'єктів і сам профілактичний вплив є непрямим. Виокремлюють ще профілактику зовнішнього впливу, тобто та, яка здійснюється за допомогою зовнішніх чинників, радіо, телебачення, зовнішніх плакатів та зовнішньої реклами [4].

Отже профілактика при її правильному застосуванні може бути використана, як один із дієвих способів боротьби із правопорушеннями, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку. А це в свою чергу зумовить підвищення рівня захищеності громадянина в суспільстві, дотримання його прав та свобод, що в цілому позитивно вплине на всю державу, адже громадянин є невід'ємною частиною суспільства, а отже і держави. І взагалі якщо дещо задуматися то можна зрозуміти що профілактика будь-яких правопорушень є дуже важливою як для кожного із нас так і для суспільства в цілому, тому що якщо не буде профілактики, то у людей з'явиться відчуття безкарності і кількість правопорушень почне

Максим ШЕВЯКОВ,
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ

Якість та безпека життя це одна з багатьох цілей людства всієї течії. З часом, значення безпеки, і її місце в суспільстві невпинно зростає. Гарантована безпека – пріоритет сучасності. Досягнення стану громадської безпеки можливе за умов проведення єдиної державної політики, спрямованої на протидію та профілактику деліктів [1, с. 231].

В усі часи і епохи людина хотіла почуватися безпечно в суспільстві. Бути захищеною від посягань на свій приватний простір, честь і гідність. Мати певні гарантії, права та свободи. Одним словом мати право на громадську безпеку та громадський порядок.

У загальнодержавному механізмі протидії правопорушенням важливу роль відіграє адміністративно-правова профілактика. Остання, як захід насамперед адміністративно-правового характеру, є соціально спрямованою діяльністю держави, її органів та посадових осіб, громадських об'єднань та окремих громадян, що полягає у здійсненні заходів, спрямованих на виявлення причин та умов скоєння адміністративних правопорушень, ліквідації факторів, які сприяють формуванню антигромадської поведінки у різних сферах суспільного життя. Спрямованість виражається у спробі ліквідувати адміністративну деліктність як соціальне явище, адже щороку маємо тенденцію до збільшення кількості адміністративних деліктів. Останнім часом спостерігається навіть своєрідне звикання населення до антигромадських проявів, роблячи їх, ніби «звичними», «соціально-схвалюваними» або, принаймні, «не засуджуваними» у суспільстві» [2, с. 192].

Громадський порядок-це система суспільних відносин, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ, організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі. Громадська безпека – це стан захищеності громадянського суспільства, що характеризується відсутністю небезпеки для життя та здоров'я людей, для їх спокою та майнових прав, для нормальної діяльності підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, для цілісності й збереження матеріальних цінностей. Також в українському законодавстві є такий термін як Громадська безпека і порядок – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і

запросити поліція відповідно до Закону про захист від переслідування 2019 року (відкриває зовнішній сайт у тій же вкладці). Поріг для порушення кримінальної справи про скоєння злочину не обов'язково має бути досягнутий для винесення наказу. Це дозволяє завчасно втрутитися поліції до винесення обвинувального вироку, щоб вирішити проблему переслідування до того, як вона укоріниться чи посилиться, а також захистити жертв від серйознішої шкоди. Однак немає жодних обмежень щодо стадії кримінального судочинства, на якій може бути винесений наказ. Залежно від обставин наказ може бути винесений після обвинувального або виправдувального вироку. Вони також можуть бути винесені, якщо кримінальне переслідування не ведеться, хоча їх не слід розглядати як альтернативу судовому переслідуванню.

Заява про наказ має бути санкціонована посадовцем не нижче виконроба. Клопотання про видачу судового наказу про захист від переслідувань подається поліцією, зокрема британською транспортною поліцією чи поліцією Міністерства оборони, до магістратського суду шляхом подання скарги.

У заяві про видачу судового наказу про захист від переслідувань або тимчасового судового наказу поліція може запросити як заборону на виконання певних дій (наприклад, заборону відвідування певних територій), так і/або вимоги про здійснення певних дій (наприклад, відвідування терапевтичних сеансів) рамках наказу про захист жертва від ризику переслідування. Особа, яка без поважної причини порушує наказ про захист від переслідування або тимчасовий наказ, вчиняє кримінальний злочин [1].

Тимчасовий судовий наказ про захист від переслідування – це тимчасовий судовий наказ, що встановлює заборони та/або позитивні вимоги, які суд вважатиме за доцільне. Це має захистити жертву протягом будь-якого періоду між заявою про повний порядок та її ухвалою [2].

Отже, з вищевикладеного можемо зробити висновок, що питання захисту прав жінок та дівчат є наймовірно актуальним в наш час. Прикладом цього є запровадження відповідних змін до чинного законодавства Великої Британії щодо захисту прав жінок від гендерно обумовленого насильства (прийняття «Стратегії щодо боротьби з насильством відносно жінок та дівчат»). Зазначена Стратегія містить дані про необхідність запровадження механізму захисту жінок та дівчат від вчинення щодо них гендерно обумовленого насильства, перелік дій, котрі відносяться до такого насильства та розподілення їх у групи та алгоритм дій поліції та інших державних органів у випадку виявлення фактів гендерно обумовленого насильства.

Список використаних джерел:

1. Plan International UK. (2018). Street harassment. 2021.
2. Office for National Statistics. (2021). Perceptions of personal safety and experience of harassment, Great Britain: 2 to 27 June 2021.
3. Violence against women and girls: Toolkit 2021. College of Policing Limited. URL: <https://assets.college.police.uk/s3fs-public/2021-12/Violence-against-women-and-girls-toolkit.pdf>.

Р застосовував насильство або погрожував насильством стосовно пов'язаної особи; 2) суд вважає, що оформлення ДВПО необхідне захисту асоційованої особи від насильства чи загрози застосування насильства з боку Р.

Захист від примусового шлюбу полягає у поданні захисного судового наказу про примусовий шлюб може, якщо заявник або будь-хто інший: 1) у шлюбі з примусу; 2) під загрозою примусового шлюбу

Наказ буде розроблено для захисту людини залежно від її обставин, наприклад, для запобігання вивезенню людини з Великої Британії. Порушення наказу про захист примусового шлюбу може бути розглянуте у суді у сімейних справах або у кримінальному суді. Відповідно до Закону про сімейне право 1996 року, розділ 63, порушення наказу є кримінальним злочином з максимальним покаранням у вигляді п'яти років позбавлення волі [2].

Також доволі часто у поліцейській діяльності практикується надання застави до пред'явлення звинувачення, заарештованим за підозрою у скоєнні кримінального злочину, але за відсутності підстав тримати їх під вартою, доки триває розслідування. Поліцейські повинні оцінювати ризики при прийнятті рішень про звільнення під заставу. Головною міркуванням офіцера, який визначає умови звільнення під заставу, повинні бути безпека та захист потерпілого, дітей, підозрюваного та широкої публіки.

До того ж, у Великій Британії у сфері протидії гендерно обумовленому насильству діють відповідні заборонні судові накази. Відповідно до Закону про захист від домагань 1997 р., суд може накладати заборонний судовий наказ у разі виправдання обвинуваченого у скоєнні злочину, якщо він вважає це необхідним для захисту особи від переслідування з боку відповідача.

Ці накази мають профілактичний та захисний характер. Керівний принцип у тому, що наказ може бути необхідний захисту людини чи людей. Заборонні судові накази можуть бути винесені лише стосовно відповідача (але не потерпілого чи будь-якого свідка), навіть якщо докази під час судового розгляду вказують на те, що поведінка як відповідача, так і потерпілого потребує вжиття заходів.

Типи випадків, коли може застосовуватися заборонний судовий наказ, включають, але не обмежуються: 1) випадки, коли обвинувачений і свідок знають один одного або раніше перебували в інтимних відносинах (наприклад, справи про домашнє насильство); 2) випадки, коли сторони підтримують постійний контакт (наприклад коли жертва веде місцевий бізнес); 3) випадки, коли є докази того, що жертва якимось чином зазнавала переслідувань з боку відповідача (наприклад, незначні порушення громадського порядку або злочинні збитки, що продовжуються) [3].

На нашу думку, особливістю законодавства Великої Британії у суспільних відносинах, які виникають довкола захисту прав жінок та дівчат є накази, котрі передбачають захист жінок та дівчат від переслідування. Отже, наказ про захист від переслідування – це цивільний наказ, який може

вчиняються щодо них, є саме насильством, наприклад, захвати, дотики або погрози зі сторони незнайомців. Тому у кожній державі запроваджуються зміни до чинного законодавства у сфері протидії з гендерно обумовленим насильством. На прикладі Великої Британії, у липні 2021 року законодавцем було запущено програму «Стратегії щодо боротьби з насильством відносно жінок та дівчат» (далі – Стратегія) [3].

Зазначена Стратегія наводить дані, котрі описують кількість жертв такого прихованого виду насильства. Доказом цього є опитування, проведене Plan International UK у 2018 році, відповідно до якого 38 % опитаних дівчат, у віці від 14 до 21 років, піддавалися словесним образам, у тому числі коментарям сексуального характеру у громадських місцях, не рідше 1 разу на місяць. З цього випливає, що зазначене питання потребує уваги з боку законодавця та створення нових та ефективних механізмів захисту прав жінок та дівчат від гендерно обумовленого насильства.

Окрім питання захисту прав жінок та дівчат, виникло питання які саме дії необхідно віднести до такого різновиду насильства. Тому Стратегія містить певний перелік дій, які відносяться до гендерно обумовленого насильства стосовно жінок та дівчат та навіть розподіляє їх на відповідні групи. Розглянемо кожну з таких груп детальніше: 1) вуличні домагання: свист, зверхній погляд, фізичне насильство, яке містить сексуальний або гендерний елемент, сексуальні жести, пропозиції сексуального характеру, сексуальні дотики, перегляд продуктів порнографічного характеру в публічних місцях; 2) насильство в сім'ї та у стосунках: кіберпереслідування, домашнє насильство, переслідування, фізичне насильство; 3) зловживання честю: примус до шлюбу, розповсюдження неправдивих чуток тощо; 4) сексуальна експлуатація та сексуальне насильство: торгівля людьми, примус до проституції, рабство тощо [1].

До того ж, Стратегія містить алгоритм дій поліції у випадку вчинення кожного з видів насильства. У випадку вчинення домашнього насильства відповідно до Закону про злочинність та безпеку 2010 р., розділ 24, керівник або вище може видати повідомлення про захист від домашнього насильства (DVPN) особі (Р) у віці 18 років та старше, якщо: 1) є розумні підстави вважати, що Р вдавався до насильства або погрожував насильством по відношенню до пов'язаної з ним особи випуск DVPN необхідний для захисту цієї пов'язаної особи від насильства чи загрози насильства з боку Р.

Асоційована особа визначається відповідно до статті 62 Закону про сім'ю 1996 року (відкриває зовнішній сайт у тій же вкладці) і включає в себе, де вони перебувають або були одружені, громадянських партнерів або співмешканців. У разі видачі DVPN констебль має протягом 48 годин звернутися до мирового суду із заявою про захист від насильства в сім'ї (DVPO) відповідно до статті 27 Закону про злочинність та безпеку 2010 року (відкриває зовнішній сайт у тій же вкладці). Суд може винести DVPO за дотримання таких умов: 1) суд задоволений балансом ймовірностей того, що

Звісно ж військовий стан в державі вніс свої корективи, проте більшість фахівців доводять, що жінки мають у суспільстві не менш важливу, а в деяких питаннях – і провідну роль. Наприклад, в ЗСУ сьогодні служать 60 тис. жінок, серед них понад 5 тис. на передовій. Підсумовуючи вищесказане, хочемо зазначити, що рівність між жінками та чоловіками не повинна бути предметом дискусій, вона має стати нормою в сфері закону та в соціумі.

Забезпечення рівності має стати одним з ключових напрямків державної політики. Однією зі складових відновлення країни має бути жіноче лідерство. В лікарнях і школах, на передовій і в тилу, в теробороні й в турботі про переселенців жінки проявили свої найкращі лідерські якості. Так само лідерську роль ми маємо відігравати й в процесах відбудови та відновлення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. 141 с. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Leheza, Y., Karina Pisotska, Oleksandr Dubenko, Oleksandr Dakhno, & Artur Sotskyi. (2023). The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Jurídica Portucalense*, 342-363.
3. Global Gender Gap Report 2022. Insight Report July. 2022. URL: https://hromady.org/wp-content/uploads/2022/08/WEF_GGGR_2022.pdf.
4. Дослідження поширення гендерних стереотипів у країнах Східного партнерства. Міжнародні дослідження. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/services/assurance/transparency-report.html>.
5. Собакарь, А., Бочковий, О. Відокремлення насильства за ознакою статі (гендерно-обумовлене насильство) як окремого виду адміністративного правопорушення. *Честь і Закон*. 1(80). 2022. С.58-65.
6. Фоменко А.Є. Епоха відродження та формування нового сприйняття рівності статей. *Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні: сучасні досягнення та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 25-й річниці з дня прийняття Конституції України та 30-й річниці проголошення незалежності України* (м. Дніпро, 10-11 червня 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 12-14.

Олена АРЦЕБАРСЬКА,
дільничний офіцер поліції
сектору превенції ВП № 3 ЗРУП
ГУНП в Запорізькій області

ДОСВІД ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО-ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Захист прав людини є центральним завданням сучасної демократичної розвиненої держави. Права жінок у цьому плані не є винятком. Адже, існують випадки, коли жінки та дівчата навіть не підозрюють, що дії, які

Найвищу позицію Україна зайняла у категорії «охорони здоров'я» – це 37 місце. За показниками економічної участі – 62 місце. Та Освіта – 53 місце. Найнижчі показники України у сфері розширення прав та можливостей у політиці – Україна посіла 100 місце [3] .

Які ж на сьогодні існують перепони у жінок зокрема на керівних посадах в секторі безпеки та оборони.

Як зазначають дані проведеного базового дослідження експертів PWC щодо поширення гендерних стереотипів серед жінок та чоловіків в Україні у 2022 році – 63 % респондентів зазначили, що їм було б не комфортно, якби ними керувала жінка, або ж необхідно було б виконувати її накази чи вказівки. Також перепорою вважають те, що жінкам на керівних посадах та жінкам в лідерам доведеться чимось жертвувати в особистій сфері тому жінкам не місце в ролі керівників [4].

Жіноче лідерство в секторі безпеки та оборони на сьогодні для суспільства стає якоюсь сенсацією, аномалією, а значить, критики стежать за ними ще пильніше.

Звичайно на сьогодні в нашій державі кількість жінок, що працюють на керівних посадах значно збільшилось у порівнянні з попередніми роками. В той же час для країн Західної Європи або для США жінка-керівник підрозділу чи органу або жінка с найвищим військовим званням вже давно не викликає подиву.

Думка про те, що жінкам керівникам доведеться чимось жертвувати на особистій сфері, є абсолютно помилковою. Так, на підставі даних дослідження академії PWC портрет сучасної жінки-лідера виглядає так. Це жінка 37,5 років, яка виховує одну дитину і володіє значним професійним досвідом (61 % з них займають керівну посаду більше 5 років). Вона добре освічена: 40 % опитаних жінок мають дві або більше вищих освіти, а 9 % – вчений ступінь [4].

Фахівці з даної сфери зазначають, що забезпечення гендерного підходу у секторі безпеки та оборони та призначення жінок на керівні посади навпаки надасть багато позитивних аспектів для суспільства та безпеки держави в цілому, зокрема це:

- підвищення довіри до Збройних Сил, Національної поліції, Національної гвардії, Служби Безпеки, інших силових структур;
- розширення можливостей щодо протидії негативному інформаційному впливу противника, іншим гібридним загрозам;
- подолання гендерних стереотипів, від яких страждають і жінки і чоловіки;
- покращення соціальної та економічної інфраструктури для забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків;
- створення умов для більшої збалансованості між сімейним та професійним життям.

сектору, а з іншого – надавала можливість всім громадянам реалізовувати право на державну службу, зокрема мова йде про роль жінки на посадах керівників в безпекових органах та закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

На сьогодні здійснення змін у безпековому просторі нашої держави – це не тільки об'єктивна потреба, що визріла в українському суспільстві, а ще й показник демократичності, розвиненості країни та поважання прав людини. Одним із таких показників є гендерна рівність.

Згідно ст. 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [1].

Ефективна гендерна політика повинна враховувати та забезпечувати рівні можливості жінок та чоловіків та застосовувати їх на користь держави.

Рівні можливості не означають обов'язкове збільшення кількості жінок, на керівних посадах, адже єдиним критерієм відбору є професійні навички, а метою – підвищення ефективності роботи структури.

Гендерна політика ж полягає у висвітленні питань рівних умов і можливостей незалежно від статі. Гендерний баланс передбачає відсутність відмінностей у правах і обов'язках та можливостей кар'єрного росту.

Хочу зазначити дані звіту Всесвітнього економічного форуму, який називається Global Gender Gap Report (гендерний розрив). Як свідчать дані цього звіту в Україні за 2022 рік значно знизилась показники глобальної гендерної рівності. Щороку Всесвітній економічний форум оцінює прогрес у досягненні гендерної рівності серед близько 150-ти країн світу. Згідно з результатами звіту, у 2022 році глобальний гендерний розрив досяг 68,1% [3].

Згідно чинного законодавства рівність прав жінок і чоловіків забезпечується безпосередньо наданням рівних можливостей у громадсько-політичній діяльності. В той же час за даними рейтингу [3] Україна знаходиться на 81 місці, що значно нижче ніж попередні роки.

Під час складання рейтингу враховувалися показники кожної країни у наступних категоріях: економічна участь та можливості; реалізація в освіті; здоров'я та життєзабезпечення; розширення прав та можливостей у політиці.

№ 5708 «Про право на цивільну вогнепальну зброю», який включено до порядку денного дев'ятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання[5]. З огляду на це вбачаємо необхідність прийняті відповідного нормативно-правового акту найближчим часом.

Список використаних джерел:

1. Легалізація вогнепальної зброї в Україні — аналіз законопроекту № 5708. Pravo.ua. Аналітика. 22.06.2022. URL: <https://pravo.ua/lehalizatsiia-vohnepalnoi-zbroi-v-ukraini-analiz-zakonoproiektu-5708/>

2. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: Наказ МВС № 622 від 21.08.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>.

3. Про затвердження Порядку отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав: Наказ МВС № 175 від 07.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0295-22#Text>.

4. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України. Закон України від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>.

5. Про право на цивільну вогнепальну зброю. Проект Закону № 5708. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190>.

Каріна ПІСОЦЬКА,

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права

**ГЕНДЕРНИЙ БАЛАНС В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ
ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ
ПРАВ І СВОБОД**

Широке коло питань, пов'язаних із створенням в Україні ефективної системи забезпечення національної безпеки, реформування сектору безпеки і оборони, знаходиться сьогодні у центрі обговорень за участю політиків, науковців, керівників державних структур, представників правоохоронних органів, приватних структур безпеки, громадськості. Ведеться пошук такої моделі сектору безпеки і оборони України, яка б найбільшою мірою забезпечувала, з одного боку, право кожного громадянина жити у вільному, правовому середовищі, захищеному ефективними діями всіх суб'єктів цього

можливо застосовувати вогнепальну зброю лише у тирах та на стрільбищах; а 59 % вважають, що цивільним необхідно надати можливість вільно володіти вогнепальною зброєю та боєприпасами до неї [1]. В результаті чого 23 лютого 2022 року Верховна Рада України ухвалила у першому читанні законопроект № 5708 «Про право на цивільну вогнепальну зброю».

Наразі в Україні є декілька нормативно-правових актів, які регулюють процедуру отримання дозволів на зброю цивільним населенням. Першим документом є Наказ МВС № 622 від 21.08.1998 р. «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів» [2]. Другий нормативний акт, який було прийнято нещодавно, регламентує видачу вогнепальної зброї цивільному населенню в умовах воєнного стану, тобто Наказ МВС № 175 «Про затвердження Порядку отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії російської федерації та/або інших держав» [3].

Останній наказ є дуже важливим сьогодні, адже законодавцю необхідно мобілізувати якомога більше сил для відсічі збройної агресії рф. Однак, ми не можемо сказати, що даний законопроект є безпроблемним. Багатьом цивільним в рамках даного закону була видана вогнепальна зброя. Внаслідок чого правоохоронним органам доволі складно контролювати обіг вогнепальної зброї, яка є на руках у цивільних осіб.

Мета даних нормативно-правових актів – посилення дотримання режиму законності в питаннях визначення правового режиму власності на зброю, закріплення основних прав та обов'язків громадян і юридичних осіб щодо виробництва, набуття, володіння, розпорядження та використання зброї і боєприпасів, врегулювання інших суспільних відносин, що безпосередньо з цим пов'язані.

На кінець зазначимо, що в умовах воєнного стану необхідно залучити та мобілізувати якомога більше сил для відсічі збройної агресії російської федерації проти України. Однією з найбільш вагомих сил нашої держави є цивільне населення. Так враховуючи бажання громадян України та осіб проживаючих на території України взяти участь в національному супротиві, законодавцем було прийнято певні нормативно-правові акти. Одним із яких є ЗУ «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України»[4] та, вже згаданий раніше, Наказ МВС України від 07 березня 2022 року № 175.

Вважаємо, що так як вже зараз діє спрощена процедура отримання вогнепальної зброї цивільним населенням, необхідно на законодавчому рівні прийняти певні міри для посилення контролю за вогнепальною зброєю, яка видана на руки цивільним особам. Такою мірою може бути законопроект

Якщо мирні масові заходи переростають у масові заворушення, що супроводжуються погромами, підпалами, нанесенням тілесних ушкоджень та грубим порушенням громадського порядку, у такому разі, керівниками територіальних органів поліції ухвалюється рішення про примусове припинення масових заходів у спосіб застосування спеціальних засобів та фізичної сили визначених законом України «Про Національну поліцію» та з дотриманням прав людини.

Список використаних джерел:

1. Оверченко Д.Г. Тактико психологічні особливості проведення поліцейськими переговорів під час масових заворушень: науково практичні рекомендації [за загал. ред. О.М. Цільмак] Одеса: ОДУВС, 2018. С. 187-188.
2. Оверченко Д.Г. Тактико-психологічні особливості переговорів з різними категоріями організаторів масових заворушень. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 4. с. 19-28.
3. Заросило В.В. Теорія масових заходів та їх вплив на громадську безпеку. Наукові праці МАУП, 2014. Вип. 42. С. 122-126.

Василь ПОЛИВАНЮК,
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА
ЦИВІЛЬНОЇ ОСОБИ НА ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ**

Розглядаючи даний аспект, хотілось би акцентувати увагу на тому, що обрана нами проблематика є доволі вагомою та актуальною як у теоретичному, так і у практичному сенсі. Одним із факторів, який неопосередковано обумовлює прийняття певних законопроектів щодо легалізації вогнепальної зброї серед цивільного населення є велике бажання останніх захищати суверенітет та кордони нашої держави. Починаючи з 2014 року, а на початку повномасштабного вторгнення росії на територію України 2022 року в пунктах територіального центру комплектування та в пунктах запису до територіальної оборони можна було спостерігати величезні черги бажаючих записатися до лав ЗСУ.

Влада України вирішила залучити населення до відсічі збройної агресії росії проти України. Так, було прийнято ряд законопроектів, які дозволять цивільному населенню мати вогнепальну зброю. У свою чергу, перед цим було проведене опитування в додатку «Дія», яке показало, що 22 % осіб категорично проти вільного обігу вогнепальної зброї; 19 % вважають, що

Для припинення вчинення масових заворушень визначальне значення становить переговорна діяльність із об'єктами ініціювання масового заворушення, а саме: поліцейських та організаторів проведення масового заходу.

Переговорна діяльність під час вчинення спонтанних масових заворушень має на меті:

- висунення переконливих вимог щодо припинення масових заворушень;
- роз'яснення громадянам їхніх прав та обов'язків;
- пояснення громадянам підстав та порядку забезпечення публічної безпеки та порядку [1].

Якщо мирні масові заходи вийшли з під контролю та переросли у масові заворушення, поліцейські, під час спілкування з організаторами та учасниками масових заворушень мають дотримуватися наступних етапів переговорного процесу:

- уточнити позиції та інтереси учасників масових заворушень;
- створити сприятливий діловий настрій на перебіг процесу спілкування;
- окреслити власні позиції щодо предмета переговорів, які повинні базуватися на вимогах нормативно-правових актів України.

Також поліцейський має демонструвати впевненість, внутрішню силу та перевагу, не провокувати конфлікт. Всі вимоги повинні базуватися на нормах законодавчих актів та дотриманні прав людини. На додачу, поліцейський у жодному разі не повинен захищатися чи виправдовуватися на агресивні напади як організатора, так і учасників масового заходу, адже яскраво виражена агресія з боку поліцейського ще більше заводить до вчинення протиправних намірів.

Поліцейський має зосереджувати увагу на тому, що натовп спроможний піти за будь-яким ініціатором, який владним тоном та розпорядженнями надає чіткі вказівки та розпорядження щодо протиправних діянь. В такому разі, з боку поліцейського вимагається дотримання наступних рекомендацій:

- не провокувати агресію натовпу;
- уникати погроз та залякувань щодо застосування вогнепальної зброї чи спеціальних засобів;
- виражати негативне ставлення стосовно поведінки та висловлювань осіб, які беруть участь у масовому заході;
- активізувати дискусію з кимось одним із натовпу;
- у випадку недостатності підстав для затримання за замах організації масового заворушення, доцільно проводити превентивні бесіди з організаторами з метою недопущення розгортання масового заворушення з протиправними намірами, роз'яснювати з приводу настання кримінальної відповідальності за замах організації масового заворушення [2].

Дмитро КАЗНАЧЕСЬВ,
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Дмитро БОДИРЄВ,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

У більшості країн Європейського Союзу, а також інших розвинених країнах світу масові заходи (спортивні, культурно-видовищні, релігійні і, що особливо важливо для України, політичні, тощо) характеризуються високим ступенем законодавчої урегульованості та впорядкованості, належним рівнем публічної безпеки й порядку. Вагому роль у цьому процесі відіграють органи поліції, на які, як правило, безпосередньо покладається функція забезпечення публічної безпеки та порядку, у т.ч. і під час проведення масових заходів. Проте, поліції різних країн притаманні свої особливості, форми й методи діяльності, що обумовлює необхідність вивчення зарубіжного досвіду забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів з метою його вдосконалення в Україні.

Масові заворушення на сьогодні все більше розповсюджуються в нашому суспільстві. Причинами цього є нестабільна політична, економічна, соціальна ситуація в нашій державі. Специфікою масових заворушень є те, що в більшості випадках вони носять агресивний та не прогнозований характер.

Ознаками заворушень, як правило, є непередбачуваність, неконтрольованість, спонтанність, розгортання на тлі масового емоційного зараження, численна кількість учасників. Масові заворушення можуть проводитися з метою знищення майна, підпалів чи захоплення будівель, чинення опору представникам органів влади, заподіяння шкоди здоров'ю громадян, проте не завжди для заворушень такого формату притаманний деструктивний характер.

Організація масових заворушень є найнебезпечнішою формою кримінального правопорушення.

Кульмінація розгортання масових заворушень передбачає стадні інстинкти, відчуття колективної сили та могутності, відчуття анонімності та безкарності – все це та інше звужує свідомість особи, й вона, підкоряючись масовому настрою (масовому психозу), веде себе безвідповідально [3, с. 123-125].

Вкажемо також, що наприкінці 2022 року було прийнято Інструкцію, яка визначає порядок функціонування інформаційної підсистеми «Електронний кабінет ювенального поліцейського» [2].

Відтак, система органів забезпечення прав дитини перманентно удосконалюється. При цьому вкажемо, що особливої уваги заслуговують саме ті органи, що є складовою органів правопорядку та які здійснюють правоохоронну діяльність.

Доречно наголосити, що протягом останніх декількох років в Україні прийнято низку змін до законодавства, які спрямовані, в першу чергу, саме на забезпечення прав дитини. Так, у цьому аспекті вкажемо на законодавче закріплення інституту, що забезпечує права учасників освітнього процесу, маємо на увазі правове регулювання юридичної відповідальності за цькування (булінг), що так чи інакше пов'язане з тією категорією дітей, що є учасниками освітніх відносин. Водночас, слід також вказати на те, що і діти можуть бути суб'єктами адміністративної відповідальності за булінг.

По-друге, на нашу думку, має бути цілком очевидною та обставина, що забезпечення прав дитини потребує зосередження особливих зусиль органів публічної влади задля дефективної досягнення відповідної мети. Це обумовлено, зокрема, статусом дитини у сучасному суспільстві. Дитина через свої психосоматичні особливості, пов'язані з віковими характеристиками особи, не може на рівні з повнолітніми особами реалізувати свої права та законні інтереси. Додамо, що і законодавство більшості держав містить положення, відповідно до якого дитина не володіє повною дієздатністю (відповідно, не може самостійно набувати увесь комплекс суб'єктивних прав і виконувати юридичні обов'язки як той суб'єкт правових відносин, що має повну дієздість).

Саме тому більшість держав іде по шляху створення спеціальних органів, які наділяються повноваженнями щодо забезпечення прав дитини. Так, у цьому аспекті вкотре відзначимо, що у межах Національної поліції є окремі підрозділи ювенальної превенції.

Таким чином, підсумовуючи, варто вказати на те, що забезпечення прав дитини доцільно розглядати як окремий напрям діяльності правоохоронних органів, що вимагає відповідних компетентностей та до якого суспільством пред'являються посилені вимоги.

Список використаних джерел:

1. Грушко М.В Міжнародно-правовий захист прав дітей. Конгрес міжнародного та європейського права: мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 квіт. 2019 р.). Одеса: Фенікс, 2019. С. 80-86.

2. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Електронний кабінет ювенального поліцейського» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України». Наказ Міністерства внутрішніх справ від 27 грудня 2022 року. URL <https://ips.ligazakon.net/document/re39111?an=1>.

принципом права, що має реалізуватися є принцип рівності. Маємо на увазі, рівний захист для всіх осіб (зокрема, за такою ознакою як вік): як повнолітніх, так і дітей.

Відзначимо, що зазвичай при висвітленні проблематики правоохоронної діяльності вітчизняною правничою наукою акцентується увага саме на забезпеченні прав повнолітніх осіб. Лише відносно нещодавно складовою вітчизняного правового дискурсу стала тематика забезпечення прав дитини. Одним з факторів такої ситуації, на нашу думку, є усталене сприйняття дитини переважно як об'єкту виховного впливу, а не людини з властивими їй природними і невідчужуваними правами і свободами.

Однак, у правовій державі органи правопорядку зобов'язані забезпечувати права усіх категорій населення, не зважаючи на будь-які ознаки (стать, вік, раса, колір шкіри та ін.). Це положення є важливою складовою демократичного державно-правового устрою будь-якої цивілізованої держави, міжнародним стандартом у сфері прав людини та основоположних свобод.

«Питання правового регулювання прав дітей є одним з важливих в міжнародному праві. Ключову роль в регулюванні зіграли як наслідки Першої світової війни, так і зростаючий інтерес до проблеми захисту дітей у більшості країн Європи та Північної Америки» [1, с. 80] – цілком слушно з цього приводу висловився вітчизняний науковець М. Грушко.

Відтак, як бачимо, проблематика забезпечення прав дитини як складова правоохоронної діяльності є малодослідженим і водночас важливим питанням, що потребує комплексного дослідження.

Таким чином, питання забезпечення прав дитини органами правопорядку доцільно розглядати саме через призму правоохоронної діяльності. Хоча, слід вказати, що цей аспект такої діяльності правильно інтерпретувати як окремий напрям правоохорони, що, серед іншого, на нашу думку, обумовлено такими факторами.

По-перше, як ми вже зазначили вище, дитина, як і будь-яка інша людина, наділена невід'ємними правами та основоположними свободами, має законні інтереси. Відтак, права дитини є об'єктом захисту зі сторони органів правопорядку.

При цьому слід пам'ятати, що права людини покладають на державу не тільки негативні зобов'язання, але і низку позитивних зобов'язань. Так, в аспекті предмету нашого дослідження – це створення дієвих інституцій забезпечення прав дитини, а також ефективна діяльність органів правопорядку із реального забезпечення цих прав.

У цьому контексті вкажемо на створення і функціонування низки органів, головним завданням яких є саме забезпечення прав дитини. Так, згадаємо, зокрема, Уповноваженого з дотримання прав дитини та сім'ї, а також підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України (хоча, звісно, у кожній з вказаних інституцій своя сфера компетенції щодо забезпечення прав і свобод дитини).

Законодавче закріплення вимог до протоколу про адміністративне правопорушення. КУпАП главою 19 чітко визначає зміст та порядок складання протоколу про адміністративне правопорушення, однак протокол про адміністративне затримання також оформлюється протоколом, який є офіційним доказом у справах про адміністративні правопорушення. Однак конкретизація вимог до таких протоколів у технічному та нормативному планах визначені відомчим наказом МВС України [4], що зменшує значення цього документу у провадженні. Крім того, наказом не визначені суб'єкти складання протоколу про адміністративне затримання, порядок його долучення до справи про адміністративне правопорушення, порядок його оскарження, випадки, коли протокол не складається, тощо. З огляду на сказане пропонуємо доповнити главу 19 КУпАП нормами, які стосуються оформлення різних заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, та назвати «Протоколи у провадженні у справах про адміністративні правопорушення».

Список використаних джерел:

1. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : моногр. / А. В. Пугач, А. О. Собакарь. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. – 196 с
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.
3. Підстави та порядок застосування заходу забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення у формі адміністративного затримання: навч.-практ. посібник / А.С. Фоменко, К.В. Бахчев, О.В. Бочковий, І.С. Дрок. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 93 с.
4. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС від 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>.

Юлія ЗАВГОРОДНЯ,
доцентка кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ЯК НАПРЯМ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах становлення та функціонування України як правової держави, у якій визнається принцип верховенства права, особливої уваги набуває проблематика забезпечення прав і свобод людини. При цьому, важливим

Керуючись принципом аналогії, можна констатувати можливість оскарження протоколу про адміністративне затримання під час оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення. Водночас непоодинокими є випадки, коли особу було затримано в порядку провадження у справах про адміністративне правопорушення, складено відповідні процесуальні документи, а постанова суду має виправдовуваний характер. В такому випадку право особи на оскарження рішень державних органів практично виключається. Тобто, варто говорити про право на оскарження протоколу про адміністративне затримання на нормативному рівні, а також додатково під час реалізації адміністративного затримання. З огляду на сказане, пропонуємо закріпити право на оскарження адміністративного затримання у ст. 261 КУпАП [2], а також додатково продублювати це право у протоколі про адміністративне затримання.

При цьому підтримуємо думку про те, що строки такого оскарження ідентичні зі строками оскарження постанови у справі: протягом десяти днів з моменту складання протоколу про адміністративне затримання [3].

Ведучи мову про дотримання прав людини під час адміністративного затримання, варто акцентувати увагу на необхідності надання права затриманій особі не лише оскаржувати відповідне рішення в суді, але й вимагати відшкодування збитків, завданих затриманням на подовжений строк. Введення відповідних положень в законодавство України оптимізує порядок адміністративного затримання, а також підвищить рівень захисту прав і свобод людини в Україні.

Нормативна регламентація порядку адміністративного затримання під час встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України інфекцій. Практика 2020-2021 років (період пандемії) показала, що поліцейські не мають компетенції щодо застосування заходів забезпечення провадження до осіб, які порушують правила карантину в Україні. Це стосується порядку носіння масок у громадських місцях, перебування особи на карантині у випадку захворювання або за умов настання можливості захворювання, тощо. З метою у подальшому запобігти виникненню таких ситуацій та для надання законних підстав поліцейським застосовувати заходи до таких осіб підтримуємо думку щодо доповнити КУпАП таким заходом, як примусове поміщення до медичних закладів особи, відносно якої встановлено діагноз зараження особливо небезпечною інфекційною хворобою [1].

Крім того, пропонуємо доповнити п.1 ч. 2 ст. 262 КУпАП такими словами «при порушенні обмежувальних протиепідемічних заходів», тобто наділити поліцейських правом затримувати осіб за порушення режиму носіння масок та інших встановлених законом протикарантинних правил. На наш погляд, це сприятиме захисту прав інших осіб, які можуть постраждати від дій правопорушників.

Однак розвиток суспільства, технологій, події, пов'язані з пандемією, зі збройним конфліктом в Україні, тощо неодмінно впливають на динаміку повноважень поліцейських, у тому числі під час застосування адміністративного затримання. Аналіз практики застосування поліцейськими заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема адміністративного затримання, дозволяє виділити наступні напрямки удосконалення дотримання прав людини під час застосування адміністративного затримання поліцейськими.

Запровадження електронних інструментаріїв. Технічний прогрес в суспільстві дозволяє повсякчасне застосування електронний досягнень у тому числі під час проваджень у справах про адміністративні правопорушення. Про це вже наголошувалося в рамках вітчизняних теоретичних досліджень в галузі адміністративного права [1], однак практичної реалізації не відбулося.

Електронний цифровий підпис – це вимога сучасного динамічного світу, яка може забезпечити захист персональних даних громадянина. Застосування його можливе в контексті повсякчасного запровадження електронних протоколів про адміністративне затримання в діяльність Національної поліції, а також їх електронного обліку в Національній поліції. Такі заходи забезпечуватимуть оперативність, прозорість, відкритість діяльності органів та підрозділів Національної поліції, неухильне дотримання ними принципів законності, дотримання прав і свобод людини та громадянина, адже мінімізують можливість корупційний проявів серед поліцейських.

Крім того, варто наголосити на удосконаленні можливостей єдиного порталу державних послуг «Дія» за рахунок висвітлення складених на особу протоколів про адміністративне правопорушення, про адміністративне затримання та застосування інших заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Нормативна регламентація порядку застосування адміністративного затримання у випадку вчинення адміністративного правопорушення, суб'єктом якого є юридична особа. У даному контексті вчені наголошують про передумання запровадження видів санкцій, застосовуваних о юридичних осіб [1]. Тобто в межах провадження у справах про адміністративні правопорушення, суб'єктом яких є юридична особа, поліцейському варто чітко розуміти коло осіб, до яких він може застосувати адміністративне затримання. У даному випадку права інших осіб не будуть порушені.

Удосконалення порядку оскарження адміністративного затримання. Оскарження рішення або дій поліцейських – є законним правом людини та громадянина. В рамках чинного законодавства ст. 268 КУпАП [2] не передбачає права затриманої особи на оскарження адміністративного затримання. Дане положення є порушення права людини на справедливий розгляд справи, порушенням можливості захистити себе, а також відновити порушене право.

– у сфері індивідуальної кримінальної відповідальності за порушення міжнародного гуманітарного права: Римський Статут Міжнародного кримінального суду, 17 липня 1998 р. (Римський Статут).

Сьогодні не тільки в Україні, а й всьому світі відомі звірства, вчинені у таких містах як Буча, Ірпінь, Маріуполь, Бородянка... Це лише крихітка населених пунктів нашої держави, де порушувалися права людини. Проте, чи можна в умовах збройного конфлікту захистити право на життя? Напевно ні, оскільки воно є майже беззахисним, а рішення міжнародних і національних судів щодо дотримання прав людини в умовах збройного конфлікту не завжди вносять ясність, оскільки реалізувати їх дуже складно. Тож з впевненістю можна сказати, що існуючий механізм захисту прав людини є недосконалим

Список використаних джерел:

1. Сенаторова О.В. Права людини і збройні конфлікти : навч. посіб. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 208 с.

2. Що українці знають і думають про права людини: загальнонаціональне дослідження / І. Бекешкіна, Т. Печончик, В. Яворський та ін.; за заг. ред. Т. Печончик. Київ, 2017. 308 с.

3. Повага до прав людини в умовах збройного конфлікту в Україні. Застосування судами норм міжнародного гуманітарного права та стандартів захисту прав людини. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/Report_Respect-for-HR-in-Conflict_Gnatovsky_UKR.pdf.

Ірина ДРОК,

старший науковий співробітник
навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем
превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАТРИМАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Адміністративне затримання, як захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, у своєму змісті передбачає обмеження деяких прав людини (наприклад, право на свободу пересування). Однак це не означає, що поліцейські мають всеосяжні права щодо обмеження прав людини. Чіткі норми права врегульовують питання щодо компетенції поліцейських у напрямку застосування адміністративного затримання.

захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. (ЖК IV); Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, від 8 червня 1977 р. (ДП I); Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру, від 8 червня 1977 р. (ДП II); Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується прийняття додаткової відмітної емблеми, від 8 грудня 2005 р. (ДП III); Конвенція про права дитини, 20 листопада 1989 р.; Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, що стосується участі дітей у збройному конфлікті, 25 травня 2000 р.;

– у сфері захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту: Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, 14 травня 1954 р.; Перший протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, 14 травня 1954 р.; Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, 26 травня 1999 р.;

– у сфері захисту навколишнього середовища у випадку збройного конфлікту: Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на навколишнє середовище, 10 грудня 1976 р.;

– у сфері обмеження або заборони використання окремих засобів ведення війни (зброї): Женевський протокол про заборону використання на війні задушливих, отруйних чи інших подібних газів і бактеріологічних засобів, 17 червня 1925 р.; Конвенція про заборону розробки, виробництва і накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їхнє знищення, 10 квітня 1972 р.; Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що наносять надмірні пошкодження або мають невибіркову дію, 10 жовтня 1980 р. (КВ33) з поправкою до неї від 21 грудня 2001 р.; Протокол про осколки, які не визначаються, 10 жовтня 1980 р. (Протокол I до КВ33); Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мінпасток та інших пристроїв, 10 жовтня 1980 р., з поправками, внесеними 3 травня 1996 р. (Протокол II до КВ33); Протокол про заборону або обмеження використання запальної зброї, 10 жовтня 1980 р. (Протокол III до КВ33); Протокол про засліплюючу лазерну зброю, 13 жовтня 1995 р. (Протокол IV до КВ33); Протокол про вибухонебезпечні пережитки війни, 28 листопада 2003 р. (Протокол V до КВ33); Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення, 13 січня 1993 р.; Оттавська конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення, 18 вересня 1997 р.; Конвенція про касетні боєприпаси, 30 травня 2008 р.;

шлюб і сім'ю; право на володіння майном; свобода переконань та релігії; свобода думки та інформації; право на мирні збори та об'єднання; право на участь в урядових та вільних виборах; право на соціальне забезпечення; право обирати бажану роботу та вступати до профспілок; право на відпочинок; право на відповідний рівень життя; право на освіту; право на участь у культурному житті спільноти; право на громадський порядок (вид. – автор). Значна частина, а то й всі права людини, зазначені у Загальній декларації в умовах збройного конфлікту порушуються.

Варто відзначити, що у 2017 р. було визначено найефективніші способи захисту прав людини в Україні (див. рис. 1.) [2].

Уявлення про найефективніші способи захисту прав людини в Україні (%)*

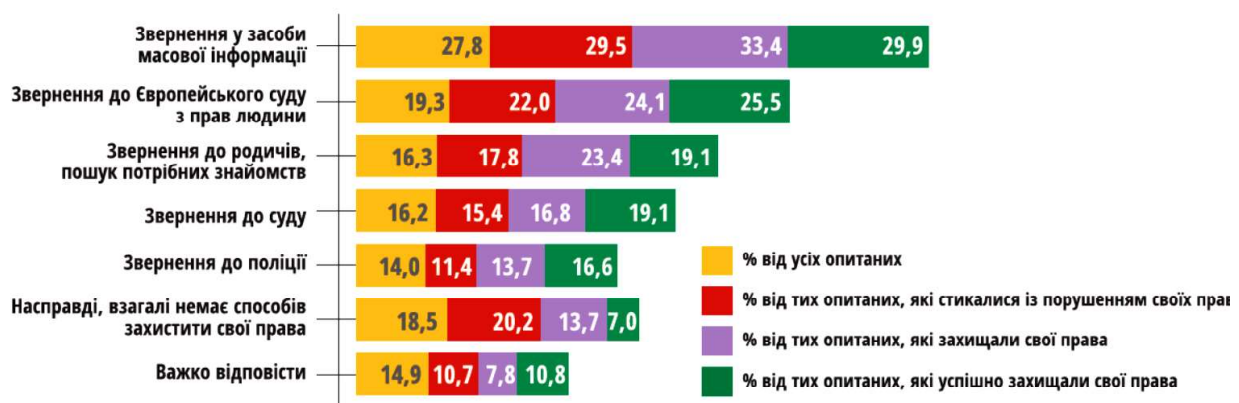

Рис. 1. Уявлення про найефективніші способи захисту прав людини в Україні (%)

Проте, збройна агресія російської федерації розпочалася не з 2022 р. Такі дії ще розпочалися з лютого 2014 р. з анексії Автономної Республіки Кримі та продовжувалися у квітня цього ж року організацією та підтримкою незаконних збройних груп, що проголосили так звані «народні республіки» у Донецькій та Луганській областях. Ключову роль у розумінні та правильному застосуванні положень міжнародного гуманітарного права в умовах збройного конфлікту в Україні стали відігравати правоохоронні й судові органи.

Беззаперечним є той факт, що тлумачення відповідних норм міжнародного права та національного законодавства та правильне застосування є обов'язком Української держави, що вона має перед своїми громадянами, а також міжнародним співтовариством.

Головними джерелами міжнародного гуманітарного права є [3]:

– у сфері захисту жертв збройних конфліктів: Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 р. (ЖК I); Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 р. (ЖК II); Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. (ЖК III); Женевська конвенція про

Анна ПОЛІТОВА,
доцент кафедри права
Маріупольського державного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Ефективний захист прав потерпілих є ознакою правової держави. О. Сенаторова відзначає, що «у сучасному світі укладено величезну кількість міжнародних договорів, направлених на захист осіб як у мирний час, так і під час збройних конфліктів. На жаль ця кодифікація не призвела до більшої захищеності людини під час війни та не забезпечує у повній мірі захист їх прав від свавілля авторитарних режимів. Статут ООН у 1945 р. заборонив війну, але відтоді збройних конфліктів розпочалося більше, аніж закінчилося і вони уносять дедалі більше життів цивільних осіб. Ця негативна тенденція яскраво ілюструється на прикладі двох конфліктів різних сторіч. У ХІХ ст., коли війна була дозволена, її звичаї ще не були кодифіковані, а про права людини лишень починали говорити на національному рівні, у Франко-Прусській війні загинуло лише 2 % цивільних осіб. Натомість війна у В'єтнамі забрала 3 млн. життів цивільного населення у порівнянні зі 150 тис. військових, тобто 95 %» [1, с. 7].

Не виключенням є й Україна. Повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 р. стало поштовхом не тільки для об'єднання українців у боротьбі за суверенітет, незалежність та територіальну цілісність нашої держави, а й викликом для міжнародної спільноти. Саме ставлення урядів деяких держав щодо міжнародних злочинів, які вчиняють російські військовослужбовці на території України та заяви політичного керівництва цієї країни, вказує на прийняття політичних рішень і відношення до країни-агресора. Але головне, що робить збройний конфлікт – порушує права.

Загальна декларація прав людини 1948 р. є універсальним документом та містить громадянські, політичні, соціальні, економічна та культурні права, зокрема: *право на рівність; свободу від дискримінації; право на життя, свободу, особисту безпеку; свободу від рабства; свободу від катувань та від поводження, яке принижує людську гідність; право на визнання правосуб'єктності особистості перед законом; право на рівність перед законом; право на засоби судового захисту з боку компетентного трибуналу; свобода від довільного арешту і вигнання; право на справедливі громадські слухання; право людини вважатися невинною, поки її вину не доведено; свобода від втручання в особисте життя, сім'ю, домашні справи та листування; право на свободу пересування в межах країни та поза нею; право на отримання притулку в інших країнах для захисту від переслідування; право на громадянство і свобода змінювати його; право на*

Підхід «Community Policing» має переваги для кожної сторони. Громада отримує можливість брати участь у роботі поліції та впливати на місцеву політику у сфері безпеки. Місцева влада завойовує довіру населення, а також більш привабливу для інвестицій територію. Поліція має додаткові ресурси – людей та інформацію, – а також підтримку громади. Усі разом вони отримують безпечне місто, містечко, селище.

Проекти «Community Policing» реалізуються по всій Європі. Так, наприклад, на Кіпрі, де існує лінія розмежування між територією, що підконтрольна уряду, та окупованою територією, злочинці часто переховуються на останній. Для запобігання цьому на острові створили змішані патрулі, переважно піші та велосипедні, щоб покращити доступ поліції до пішохідних кварталів поблизу лінії розмежування.

Проекти Community Policing реалізуються не лише по всій Європі, а й за її межами. Так, в Окленді (Нова Зеландія) поліція долучила 45 добровольців, щоб спільно патрулювати парк площею понад 260 гектарів. У Сент-Луїсі (США) Національний Альянс із психічних захворювань розробив для поліції спеціальну навчальну програму щодо того, як працювати з людьми у стані психічного збудження. Завдяки цим та іншим ініціативам трансформується підхід до безпеки: він перестає базуватися лише на реагуванні на правопорушення – а перетворюється у спосіб життя всіх членів громади.

Отже, основоположна ідея партнерства поліції з населенням виражається в усвідомленні поліцією необхідності урахування думки і побажань громадськості при визначенні та оцінці своєї роботи, співпраця з населенням з метою виявлення і вирішення місцевих проблем, і яка має бути зорієнтована на превенцію правопорушень [3, с. 602]. Іншими словами, населення має сприйматися як партнер поліції і повноправний учасник діяльності з покращання роботи поліції.

Таким чином, поглиблення партнерської взаємодії поліції і громадськості є вагомим чинником розбудови правової держави і ствердження громадянського суспільства, вдосконалення якого вбачається через реалізацію організаційних та правових заходів, у тому числі закріпленні у тексті Закону України «Про Національну поліцію» визначення поняття, змісту та форм партнерства поліції і населення.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Community Policing (CP) (burgernahe Polizeiarbeit). 2013. URL: <http://www.sozialwiss.uni-hamburg.de/publish/IKS/MasterStudiengangKriminologie/materialien/lehne/220513.pdf>
3. Проневиц О. С. Німецька та польська моделі партнерської взаємодії поліції та населення на локальному рівні. *Форум права*. 2011. № 4. С. 600-606.

Сьогодні в розвинених державах ведеться активна робота із вдосконалення взаємодії, співпраці і партнерства між населенням і поліцією з метою підвищення захищеності громадян, ефективності правоохоронної діяльності, мінімізації незаконних дій поліцейських. Однією з активних є стратегія «Community policing». Суть її полягає в формуванні та розвитку партнерських відносин між поліцією і суспільством; організації «сусідського контролю» (Neighbourhood-watch) за допомогою поліції.

У сучасній Україні основною функцією поліції є захист населення, кожного жителя країни від злочинних посягань, захист законних прав та інтересів громадян. Про це йдеться і в Законі України «Про Національну поліцію», яка передбачає захист особистості, суспільства, держави від протиправних посягань.

Процес набуття нового статусу поліції, пов'язаний з проведеними реформами в системі МВС України, і перетворення її в дієвий орган захисту інтересів громадян зумовив питання вдосконалення шляхів зміцнення взаємовідносин органів поліції і суспільства.

Законом України «Про Національну поліцію» визначено необхідність встановлення виключно партнерських засад взаємодії поліції і населення. Згідно з основними принципами, діяльність Національної поліції здійснюється на засадах партнерства в тісній співпраці з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями і спрямована на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад [1].

Важливість інституту партнерства зумовлена насамперед тими функціями, які поліція виконує у суспільному житті, їх значущістю, а також тим, що поліцейська діяльність здійснюється в реальному соціальному просторі у безпосередньому контакті з громадянами.

Виходячи із соціального призначення поліції як сервісної служби, персонал поліції має орієнтуватися на реалізацію стратегії «Community Policing» – «партнерство заради спокою» (стратегії, апробованої в країнах англосаксонської правової системи), а також виявленні інноваційних форм діяльності поліції щодо формування безпечного суспільного простору [2].

У західних країнах підхід «Community Policing» вкрай популярний, адже він дає можливість ефективно гарантувати безпеку в громадах. Зокрема, цей підхід працює в Бельгії, Болгарії, Данії, Чехії, Німеччині, Італії, Латвії, Литві, Польщі, Великій Британії тощо. Ідея полягає в тому, що поліція у своїй роботі орієнтується на запити та потреби громад, шукаючи локальні рішення для локальних проблем. Одночасно члени громади самі беруть активну участь у створенні безпечного середовища: інформують поліцію про злочини, допомагають у превентивній роботі, наглядають за власними будинками тощо. А представники місцевої влади, у свою чергу, формують програми безпеки, спираючись на очікування населення, а також створюють безпечну інфраструктуру.

визначення технічних вимог до функціонування кімнат для проведення інтерв'ю із затриманою особою та працівником поліції, який здійснював таке затримання. Крім того, потребують більш ретельного опрацювання питання щодо функціонування кімнат для затриманих, кімнат для конфіденційного побачення з захисником та кімнат для проведення слідчих дій. Вирішення цих та багатьох інших питань щодо технічного обладнання та функціонування спеціальних кімнат в рамках запровадження системи «Custody Records» вбачається нами у підготовці Міністерством внутрішніх справ комплексного відомчого нормативно-правового акту, спрямованого на врегулювання зазначених проблемних питань.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Стояцька Г.М. Запровадження та функціонування «Custody Records» в Україні: філософський аналіз правового потенціалу. Перспективи. Соціально-політичний журнал. 2022. № 1. С. 102-108.
3. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», затвердженої наказом МВС України від 24 травня 2022 року № 311.
4. Про затвердження Змін до структури територіальних органів поліції: наказ Голови Національної поліції України від 26.05.2021 № 441.
5. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України: наказ МВС України від 23.05.2017 № 440.
6. Про затвердження Положення про кімнати для проведення слідчих дій та інших заходів в органах та підрозділах внутрішніх справ України: наказ МВС України від 18.12.2003 № 1561.

Олександра НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДИ ЯК СКЛАДОВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Реалізація правоохоронної функції держави не можлива без активної участі громадськості в охороні громадського порядку та забезпеченні національної безпеки, взаємодії поліції із ЗМІ та активного застосування засобів громадського контролю.

4) забезпечення оперативного реагування та прийняття управлінських рішень посадовими особами органів (підрозділів) поліції в разі неналежного поводження із затриманими;

5) запровадження автоматизованого формування витягу з електронної картки затримання [3].

Крім цього, наказом Голови Національної поліції України від 26.05.2021 № 441 «Про затвердження Змін до структури територіальних органів поліції» запроваджено посади інспекторів з дотримання прав людини у підрозділах Національної поліції на місцях – спеціальних custody officers, що відповідають за функціонування системи «Custody Records» [4].

Але в той же час, питання щодо нормативно-правового визначення типових стандартів до облаштування спеціальних приміщень, які мають бути призначені для роботи поліцейських із затриманими особами, в рамках функціонування системи «Custody Records», відзначаються відсутністю комплексного підходу, оскільки частково регулюються окремими нормативно-правовими актами.

Наприклад, окремі технічні вимоги до функціонування кімнат для затриманих визначені наказом МВС України від 23.05.2017 № 440 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України», відповідно до якого, кімнати для затриманих повинні розміщуватися на першому поверсі адміністративного будинку поруч із залом оперативного управління чергової частини для того, щоб її працівники могли контролювати поведінку затриманих; затримані особи повинні утримуватися в кімнатах для затриманих із розрахунку не менше ніж 4 квадратних метри корисної площі на одну особу (без урахування площі, призначеної для умивальника та чаші клозетної); кімнати для затриманих повинні бути забезпечені природним та штучним освітленням, вентиляцією, в опалювальний період - обігрівом, із температурою повітря не нижчою 18 °С, із дотриманням рівня вологості повітря в межах норми; кімнати для затриманих обладнуються засобами відеонагляду, санітарно-гігієнічними приладами (чашами клозетними, умивальниками – із забезпеченням права на приватність) та меблями для забезпечення мінімальних потреб для осіб, які в них утримуються [5]. Цим же наказом визначені й деякі вимоги до технічного стану кімнат для конфіденційного побачення затриманого із захисником.

Крім того, окремі технічні вимоги обладнання слідчих кімнат визначені наказом МВС України від 18.12.2003 № 1561 «Про затвердження Положення про кімнати для проведення слідчих дій та інших заходів в органах та підрозділах внутрішніх справ України» [6]. Проте, з огляду на застарілість багатьох норм коментованого наказу, нормативні вимоги до функціонування кімнат для проведення слідчих дій потребують якнайшвидшого оновлення.

Таким чином, слід констатувати, що на теперішній час поза межами нормативно-правового регулювання й дотепер залишаються питання щодо

цього ж законодавчого акту визначає дотримання прав людини одним із першорядних принципів діяльності поліції.

З метою реалізації практичних заходів щодо запровадження принципу дотримання прав і свобод людини в поліцейську діяльність, керівництвом Національної поліції розроблено та успішно запроваджено в діяльність деяких органів та підрозділів поліції комплекс заходів, який отримав назву «CustodyRecords».

Стояцька Г. підкреслює, що Custody Records – автоматизована система дій із затриманими особами, що передбачає унеможливлення та недопущення катувань, жорстокого, нелюдського або такого що принижує людську гідність, поводження із затриманими особами. Її впровадження розпочалось в Україні з 2017 року з урахуванням зарубіжного досвіду та за сприяння, в тому числі, Консультативної місії Європейського Союзу. Основною її метою з самого початку було сприяння запобіганню неналежній поведінці поліцейських стосовно затриманих або відвідувачів, які перебувають у місцях несвободи, і водночас захист правоохоронців від можливих провокацій або наклепів стосовно виконання їх професійних обов'язків [2, с. 102].

Системний підхід до характеристики змісту нормативно-правового забезпечення «Custody Records» дозволяє виділити два напрямки його формування, а саме: нормативно-правове регулювання а) інформаційного та б) кадрового забезпечення системи «Custody Records».

Так, відповідно до Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», затвердженої наказом МВС України від 24 травня 2022 року № 311, основними завданнями та призначенням ІІ «Custody Records» є:

1) запобігання незаконному затриманню осіб, удосконалення системи їх захисту від катувань і належного поводження, а також підвищення стандартів захисту прав поліцейських від можливих неправдивих звинувачень у неправомірних діях;

2) об'єднання інформації про затриманих осіб з моменту їх фактичного затримання, перебування в територіальних (у тому числі міжрегіональних) органах Національної поліції України, їх територіальних (відокремлених) підрозділах (далі – органи (підрозділи) поліції), та звільнення або поміщення до спеціальних установ інших органів державної влади в єдиному інформаційному просторі з використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного та комунікаційного обладнання;

3) здійснення опитування затриманої особи та поліцейського, який здійснив затримання, щодо обставин та підстав затримання, а також фіксації всіх дій із затриманою особою під час її перебування в органі (підрозділі) поліції;

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Коробкін С. У 2022 році кількість пенсіонерів зменшилась, а розмір пенсії збільшились. URL: <https://social.com.ua/pensiya/u-2022-roczy-kilkist-pensionerivzmenshylasyaapensiyizrosly>.
3. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квітня 1992 року №2262-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 29. Ст. 399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-17#Text>.
4. Єзеров А.А. Захист прав ветеранів АТО/ООС, інших військовослужбовців адміністративними судами України / упоряд.: Рудковська М.Ю. 2022. 201 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/230212_1717_ZPV_prew_130223.pdf?fbclid=IwAR2g.
5. Український портал практики Європейського суду з прав людини URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=307>.
6. Рішення ЄСПЛ від 29 листопада 2016 року «Парафія греко-католицької церкви міста Люпені та інші проти Румунії» (Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania), № 76943/11, § 123) URL: <https://vkursi.pro/identity/account/signin?ReturnUrl=%2Fvsudi%2Fdecision%2F94534916>.
7. Рішення ЄСПЛ від 22 листопада 1995 року «С.В. проти Сполученого Королівства» (S.W. v. the United Kingdom), № 20166/92, § 36). URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=108480610&red=100003de8f51066a04c617cb94947afa29310f&d=5>.
8. Ухвала Верховного Суду від 12.01.2023 року по справі № 380/24477/21 URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=108480610&red=100003de8f51066a04c617cb94947afa29310f&d=5>.

Артем САХНО,
доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ДЕЯКІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ «CUSTODY RECORDS» В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦПОЛІЦІЇ

Дотримання прав людини виступає одним із найважливіших завдань діяльності Національної поліції України. Зокрема, відповідно до статті 2 Закону України «Про Національну поліцію», завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1]. А стаття 7

розгляд Великої Палати Верховного Суду з метою відступу від сформованої позиції, що аргументовано, зокрема, таким. Гарантією належного пенсійного забезпечення осіб, які отримують пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 09.04.1992 № 2262-ХІІ, є право на безумовний перерахунок розміру пенсії у зв'язку з підвищенням грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за Законом № 2262-ХІІ, на умовах, у порядку та розмірах, передбачених Кабінетом Міністрів України. У разі якщо внаслідок перерахунку пенсій, розміри пенсій звільненим із служби військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, є нижчими, зберігаються розміри раніше призначених пенсій. Таке право за своєю суттю направлене на збільшення розміру виплачуваної пенсії, а гарантія дотримання конституційного права на соціальний захист, зокрема щодо недопущення зменшення такого розміру у випадку перерахунку пенсії, забезпечена виплатою пенсії в раніше встановленому розмірі [4, с.127-128].

Велика палата Верховного суду 12 січня 2023 року своєю ухвалою повернула справу додо Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду для розгляду у відповідній колегії, зазначивши при цьому, що принцип юридичної визначеності є одним із суттєвих елементів принципу верховенства права. В його основі лежить відоме з римського права положення *res judicata* (лат. «вирішена справа»), відповідно до якого остаточне рішення правомочного суду, яке вступило в силу, є обов'язковим для сторін і не може переглядатися. Іншими словами, цей принцип гарантує остаточність рішень.

Крім того, Європейський суд з прав людини зауважив, що одним із фундаментальних аспектів верховенства права є принцип правової визначеності, який, між іншим, вимагає щоб при остаточному вирішенні справи судами їх рішення не викликали сумнівів (рішення ЄСПЛ від 28 листопада 1999 року в справі «Брумареску проти Румунії» (*Brumarescu v. Romania*) № 28342/95, § 61) [5]. Якщо конфліктна практика розвивається в межах одного з найвищих судових органів країни, цей суд сам стає джерелом правової невизначеності, тим самим підриває принцип правової визначеності та послаблює довіру громадськості до судової системи (рішення ЄСПЛ від 29 листопада 2016 року «Парафія греко-католицької церкви міста Люпені та інші проти Румунії» (*Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania*), № 76943/11, § 123) [6]. Судові рішення повинні бути розумно передбачуваними (рішення ЄСПЛ від 22 листопада 1995 року «С.В. проти Сполученого Королівства» (*S.W. v. the United Kingdom*), № 20166/92, § 36) [7].

Надана судам роль в ухваленні судових рішень якраз і полягає в розвіюванні тих сумнівів щодо тлумачення, які існують, оскільки завжди існуватиме потреба в з'ясуванні неоднозначних моментів і адаптації до обставин, які змінюються [8].

На січень 2023 року в Україні зареєстровано 10,7 мільйонів пенсіонерів [2]. У той час коли Україна знаходиться у стані війни з російським агресором соціальний захист військовослужбовців та правоохоронців набуває особливого значення.

Однак слід відмітити, що починаючи з 2016 року пенсійні права громадян України, пенсії яким призначені на підставі Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 09.04.1992 № 2262-ХІІ [3] систематично порушуються. З 01.01.2016 року пенсіонери МВС відстоювали свої права щодо перерахунку пенсій спочатку у зв'язку з реорганізацією міліції та створенням нової інституції – Національної поліції України, а з 01.12.2019 року – у зв'язку зі збільшенням грошового забезпечення поліцейським.

На теперішній час органами Пенсійного фонду України при перерахунку пенсій за вислугу років працівникам органів внутрішніх справ у зв'язку з підвищенням грошового забезпечення поліцейських з 01.12.2019 року склалась практика обмеження максимального розміру пенсій десятима прожитковими мінімумами на підставі Закону України від 08.07.2011 року № 3668-VI «Про заходи законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи».

Обмеження граничного розміру пенсії десятима прожитковими мінімумами введено в дію Законом України від 08.07.2011 року № 3668-VI «Про заходи законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», яким внесено зміни у статтю 43 [3]. Однак така практика не відповідає статті 17 Конституції України, адже норми-принципи частини п'ятої статті 17 Конституції України щодо забезпечення державою соціального захисту громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей є пріоритетними та мають безумовний характер. Тобто заходи, спрямовані на забезпечення державою соціального захисту вказаної категорії осіб, зокрема у зв'язку з економічною доцільністю, соціально-економічними обставинами не можуть бути скасовані чи звужені. Обмеження максимального розміру пенсії, зазначеної категорії осіб порушує основні конституційні гарантії щодо безумовного забезпечення соціального захисту осіб, передбачених частиною п'ятою статті 17 Конституції України, які зобов'язані захищати суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність України. Також слід відмітити, що відсоткове співвідношення, встановлене статтею 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 09.04.1992 № 2262-ХІІ [3], уже призначеної пенсії до складових грошового забезпечення (окладу) є сталим, оскільки визначається на день призначення пенсії, а не перерахунку раніше призначених. Крім того обмеження розміру пенсії десятима прожитковими мінімумами порушує принцип незворотності нормативно-правових актів у часі, що передбачений статтею 58 Конституції України. Водночас ухвалою Верховного Суду від 30.11.2022 у справі № 380/24477/21 колегія суддів передала справу на

6. Закриницька В. Омбудсмен з прав дитини в механізмі державного захисту прав, свобод і законних інтересів дітей: зарубіжний досвід. Вісник академії правових наук України. 2012. № 4 (71). С. 346-356.

7. Боднарчук О.І. Діяльність омбудсмена у сфері захисту прав дітей в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 3, Т. 2. С. 50–53.

8. Решетник Є. М. Інститут Уповноваженого з прав дитини: історія та сучасність. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2013. Вип. 21. Ч.2. Т.1. С. 248-250.

9. Лесько Н. В. Загальна характеристика правового статусу уповноваженого Президента України з прав дитини. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2015. № 827. С. 74-75.

10. Стариченко А. О. Діяльність Національної поліції по охороні прав дітей в Україні: адміністративно-правові аспекти.: автореф. дис. ... д.філософ : 081 – Право. Право. 2022. 22 с.

11. Могілевська Л. До проблеми взаємодії Національної поліції з громадськістю та з іншими органами державної влади у сфері забезпечення прав і свобод дитини. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 2. С. 225-229.

Любов КНЯЗЬКОВА,

доцент кафедри права

Маріупольського державного університету,

кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ПРАВООХОРОНЦІВ

Захист соціальних прав – основа становлення та розвитку демократичної та правової держави. Адже не може бути соціального без правового, як і права без соціального. Відповідно, коли ми ставимо питання про порушення того чи іншого права, ми цілком імовірно можемо ставити питання про порушення соціального. На сьогодні проблема захисту соціальних прав в Україні має свої особливості. Гарантовані державою передумови повинні забезпечувати ефективні способи реалізації права на захист. В євроінтеграційних умовах питання захисту саме соціальних прав потребує належної уваги, оскільки можливість ефективного судового захисту є умовою до вступу України в європейське співтовариство, умовою розвитку демократії та становлення України як соціальної держави. Проблема захисту прав людини і основоположних свобод у демократичній, правовій та соціальній державі є основою її стабільності. У відповідності зі статтею 17 Конституції України держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [1]. Право на пенсійне забезпечення є одним з найважливіших соціальних прав громадян України.

дільничних офіцерів поліції та інші. У той же час, виконання покладених на Національну поліцію України завдань ускладнене через недосконалість нормативно-правових документів з питань організації її діяльності, у тому числі численних прогалин, відсутності чіткої визначеності прав і обов'язків посадових осіб, наявності норм, що дублюють повноваження поліцейських служб у зазначеній сфері та інше. Недосконалість актів правового регулювання у сфері ювенальної правоохорони спостерігається і у інших частинах техніки їхнього нормопроекткування та нормотворення [10, с. 15].

В умовах сьогодення взаємодія Національної поліції України з громадськістю та з іншими органами державної влади у сфері забезпечення прав і свобод дитини є не просто важливим напрямом їх діяльності, а й є вкрай необхідною. Зазначене пов'язано з тим, що поліція фактично не зможе самостійно виконати покладені на неї обов'язки у цій сфері, що пов'язано зі специфікою роботи з дітьми та їхнім особливим правовим статусом. Крім того, незалежно від суб'єкта, з яким співпрацює поліція, саме взаємодія дає змогу більш оперативно виявити та припинити порушення прав та свобод дитини, що, беззаперечно, позитивним чином відображається: по-перше, на якості захисту прав та свобод дитини, а по-друге, на іміджі самих органів Національної поліції України [11, с. 228].

Таким чином, на сучасному етапі державного будівництва необхідним є зміцнення міжнародної спільноти з питань захисту прав дитини, яке вимагає вдосконалення усіх існуючих процесів шляхом їх реформування та трансформації. В цьому аспекті запровадження міжнародного досвіду з реалізації прав дитини відіграє значну роль, оскільки передбачає розширення міжнародних відносин між державами, поглиблення взаємних інтересів держав тощо. Все це створює максимальну можливість для найбільш повного співробітництва на міжнародній арені, що позитивно вплине на розвиток вітчизняного законодавства з питань прав дитини та дозволить нашій державі побудувати ідеальну модель інституту омбудсмана з прав дитини.

Список використаних джерел:

1. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посібник (2-е вид. перероб. і доп.). / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В.О. Боняк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.
2. Губаль Ю. В. Захист прав дітей в Угорщині. Уповноважений із прав дитини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2015. Вип. 35(1.1). С. 63-65.
3. Левківський Б. К. Інститут дитячого омбудсмана в системі юрисдикційного захисту. Приватне право і підприємництво. 2014. Вип. 13. С. 60-63.
4. Гуріч В. О. Проблема розвитку інституту уповноваженого з прав дитини в Україні. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2015. № 1-4. С. 118-122.
5. Марцеляк О. В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / О. В. Марцеляк. Харків, 2004. 20 с.

ООН про права дитини та надасть можливість ефективно захищати права дитини та відстоювати їх пріоритетність.

Запровадження певних спеціалізованих омбудсманів дозволить зробити більш продуктивною і діловою співпрацю омбудсманів з відповідними громадськими організаціями, сприятиме посиленню правового захисту конкретних соціальних груп населення України. Однак запровадження у нас спеціалізованих омбудсманів не повинно стати наслідком сліпого копіювання існуючих моделей. Воно має відбуватися з урахуванням специфіки правового статусу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, механізму державної влади, чинної національної правової системи та менталітету українського народу [5, с. 17]. Їх введення повинно виступати одним із ефективних варіантів інституційного посилення захисту прав і свобод таких членів нашого суспільства, як неповнолітніх, військовослужбовців, людей похилого віку, студентів та інших.

Виходячи з того, що функціонування інституту омбудсмена з прав дітей в Україні є новою справою вивчення міжнародного досвіду діяльності уповноважених з прав дитини, накопиченого іншими державами, є, безперечно, корисним для нашої держави. Зокрема, особливої уваги заслуговує дослідження методів роботи дитячих омбудсменів, їх взаємодія з центральними, регіональними органами публічного управління та інститутами громадянського суспільства.

Можна повною мірою погодитися із думкою науковців, які вважають, що наявність регіонального та місцевого дитячого омбудсмена має беззаперечні переваги, бо вони забезпечують для дитини полегшену процедуру самостійного звернення по допомогу без посередництва дорослих. Будучи найбільш наближеним до дитини, уповноважений має можливість оперативно реагувати на факти порушення прав дитини, особисто беручи участь у відновленні її прав, залучаючи до цього також необхідних спеціалістів та експертів [6, с. 349].

Ефективна діяльність дитячих омбудсменів може бути досягнута тільки за дотриманням сукупності таких умов: незалежність омбудсмена (невтручання уряду в його діяльність, свобода вираження своїх поглядів з приводу захисту прав дітей тощо); безпосередній контакт з дітьми (людина, що має цей пост, має бути доступна для дітей, інформація про роботу повинна викладатися мовою, розрахованою на дітей, і поширюватися через засоби масової інформації) [7, с. 52; 8, с. 249; 9, с. 75].

На сьогодні основну роботу у сфері охорони прав та законних інтересів дітей покладено на органи і служби у справах дітей, серед яких значиться і Національна поліція, яка представлена розгалуженою системою територіальних підрозділів ювенальної превенції. Проте, попри існування спеціалізованих поліцейських підрозділів правоохоронні обов'язки у зазначеній сфері здійснюють і інші служби Національної поліції України: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, служба

Уповноваженого з прав людини у 2013 році Україна вперше стала членом Європейської мережі омбудсменів з прав дітей (ENOC) [1, с. 113].

В Україні державні програми захисту прав дітей сьогодні не в повній мірі відповідають своєму призначенню й не вирішують усіх проблем у сфері захисту прав дитини. Так, за останні роки було запроваджено низку національних програм, спрямованих на посилення прав дитини [2, с. 63]. Крім того, позитивне значення в цьому аспекті мав Указ Президента України № 811/2011 від 11 серпня 2011 р. «Питання Уповноваженого Президента з прав дитини», відповідно до якого утворено Управління забезпечення діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини, затверджене Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини (втратив чинність) [3, с. 61].

В Україні питання запровадження посади спеціального уповноваженого з прав дітей піднімалося за роки незалежності неодноразово. Ратифікувавши Конвенцію ООН про права дитини у 1991 р., наша держава взяла на себе цілу низку зобов'язань, що ґрунтуються на чотирьох основних принципах: першочерговість інтересів дитини; забезпечення повноцінного життя дітей; залучення кожної дитини до життя спільноти; відсутність дискримінації тощо. Однак, державні програми захисту прав дітей сьогодні не в повній мірі відповідають своєму призначенню й не вирішують усіх проблем у цій сфері.

Відсутність досвіду діяльності інститутів, подібних Уповноваженому Президента України з прав дитини, призводить до виникнення низки проблем при забезпеченні функціонування цього інституту та його розвитку [4, с. 121].

Сьогоднішня ситуація у сфері захисту прав дітей в Україні показує, що, незважаючи на численні та многогранні перетворення, бажаний результат ще не досягнутий. Система органів контролю, відмінними рисами якої є корпоративність і обмежений вузьковідомчий підхід, поки не може бути визнана ефективною. У розвинутих країнах ця проблема вирішується за рахунок функціонування інституту уповноваженого з прав дитини. Дитячий фонд ООН визначає інститут дитячого омбудсмена як незалежний і законодавчо заснований орган, створений для відстоювання прав та інтересів дітей. Тож можна визнати актуальним постановку питання про можливі напрями становлення його як незалежного та дієвого інституту в Україні.

Можна стверджувати, що спроба запровадження 11 серпня 2011 р. Указом Президента України посади Уповноваженого Президента України з прав дитини є, безперечно, важливим кроком у сфері захисту прав дитини в Україні. Однак на практиці виникає багато питань, пов'язаних з реалізацією прав дитини та їх захисту. Звідси запровадження в Україні такої посади як Уповноважений з прав дитини та закріплення на рівні законодавства України основних аспектів взаємодії цього інституту з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини допоможе створити дієвий механізм захисту прав дитини, який сприятиме забезпеченню реалізації положень Конвенції

Список використаних джерел:

1. Фармацевтична енциклопедія. Фармацевтична допомога. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/310/farmaceutichna-dopomoga>.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 лист. 1992 р. № 2801-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19.
3. Про лікарські засоби: Законі України від 4 квіт. 1996 р. № 123/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 22. Ст. 86.
4. Фармацевтична діяльність. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/309/farmaceutichna-diyalnist>.
5. Концепція розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 рр.: затв. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13.09.2010 р. № 769. URL: http://old.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20130327_0242.html.

Ольга ВОЛОКІТЕНКО,

доцент кафедри

Одеського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Після здобуття Україною незалежності одним із першочергових завдань, стало формування національної системи нормативно-правових актів, які б становили правову основу забезпечення прав та свобод людини і громадянина, а також національної безпеки країни. На сьогодні проблеми захисту прав дітей набувають особливої гостроти. Існуюча в Україні система захисту прав дітей не в змозі повною мірою забезпечити реалізацію їхніх прав. Важливим кроком у цьому напрямку стало реформування органів внутрішніх справ, а також розбудова в її структурі підрозділів ювенальної превенції як сучасних правоохоронних інститутів європейського зразка.

Актуальність дослідження прав дитини в контексті євроінтеграції пояснюється надзвичайною важливістю цього питання як для окремої взятої дитини, так і для держави і світу в цілому. Розгляд прав дитини в умовах євроінтеграції є актуальним як з точки зору теорії права, так і для вироблення пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства і рекомендацій його практичного застосування.

Дотримання прав дитини є одним з пріоритетних напрямів роботи органів виконавчої влади, Уповноваженого з прав людини, органів місцевого самоврядування, громадських та інших недержавних організацій, міжнародних фондів. У структурі Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини створено відповідний структурний підрозділ з питань дотримання прав дитини. За роки існування інституту

Водночас основний Закон України № 123/96-ВР «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 року взагалі не використовується термін «фармацевтична діяльність», хоча під ним і розуміється створення, реєстрація, виробництво, контроль якості та реалізація лікарських засобів, а зазначений Закон України регулює правовідносини, пов'язані зі створенням, реєстрацією, виробництвом, контролем якості та реалізацією лікарських засобів, визначає права та обов'язки підприємств, установ, організацій і громадян, а також повноваження в цій сфері органів виконавчої влади і посадових осіб [3].

у фармацевтичній енциклопедії поняття «фармацевтична діяльність» визначається як сфера науково-практичної діяльності в охороні здоров'я, яка охоплює маркетингові дослідження фармацевтичного ринку, визначення потреби в окремих препаратах, науковий пошук отримання лікарських препаратів, дослідження щодо створення лікарських препаратів, всебічне вивчення їх властивостей, включаючи безпеку та специфічну дію, розроблення відповідної нормативно-технічної документації, аналіз препаратів, стандартизацію, реєстрацію, виробництво, контроль якості, умови зберігання, інформацію з постачання, реалізації та застосування ліків, фармацевтичну опіку, підготовку та перепідготовку фармацевтичних кадрів, а також керівництво фармацевтичним підприємством та їх структурними підрозділами [4].

Зауважимо, що 13 вересня 2010 року Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 769 було затверджено «Концепцію розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 рр.», де основними (пріоритетними) напрямками розвитку фармацевтичного сектору в Україні було визначено: 1) доступність ліків – рівний доступ населення до якісних лікарських засобів як у фізичному, так і в економічному аспектах; 2) якість ліків – сукупність властивостей, які надають лікарському засобу здатність задовольняти споживачів відповідно до свого призначення, які визначаються під час розробки за встановленими стандартами, доведення належними методами їх ефективності, безпечності та стабільності цих властивостей під час виробництва, реалізації та застосування; 3) раціонального використання ліків – створення умов для використання лікарських засобів, коли пацієнти отримують лікарські засоби відповідно до своїх клінічних потреб у дозах, які відповідають їхнім індивідуальним вимогам; 4) формування менеджменту у фармацевтичному секторі, адекватного трансформації суспільства, що забезпечить розвиток прозорої системи його функціонування, поліпшення інформаційного забезпечення щодо функціонування галузі; 5) реформування системи наукового забезпечення та освіти, адекватної потребам галузі та сучасного стану реформування суспільства; 6) впровадження та розвиток формулярної системи – комплексу управлінських методик застосування раціональних, організаційно та економічно ефективних методів постачання і використання лікарських засобів з метою забезпечення в конкретних умовах високої якості медичної допомоги і оптимального використання наявних ресурсів, інформаційно-економічної доктрини раціонального застосування лікарських засобів [5].

Фармацевтична допомога (англ. pharmaceutical aid) – комплекс організаційно-економічних, спеціальних (медико-фармацевтичних) і соціально-суспільних заходів, спрямованих на збереження, поліпшення та усунення фізичних і, як наслідок, моральних страждань людей з використанням лікарських препаратів і виробів медичного призначення. Фармацевтична допомога надається незалежно від соціального й матеріального статусу громадян у суспільстві, расової та національної приналежності, віросповідання, громадянства, віку, статевої приналежності, сексуальної орієнтації. Зміст та форми надання фармацевтичної допомоги як складне поняття постійно трансформуються відповідно до змін зовнішнього соціально-суспільного, економічного та науково-технічного середовища [1].

Фармацевтична допомога має спеціальний (фармацевтичний), ринково-економічний та соціальний зміст.

Складовими елементами фармацевтична допомога є процес забезпечення населення лікарськими препаратами і виробами медичного призначення, фармацевтична опіка, фармацевтична етика та деонтологія. До складу фармацевтичної опіки належать фармацевтичні профілактика та діагностика. Визначення терміну Фармацевтична допомога знаходиться відповідно до змісту та вимог належної аптечної практики, запропонованої ВООЗ у 1996 р. Декларації про розвиток прав пацієнтів в Європі (Амстердам, 1994 р.), Європейської угоди з прав людини і біомедицини (Страсбург, 1996 р.), а також положень Конституції України, Всесвітньої медичної асоціації, Міжнародної організації споживачів, Етичного фармацевтичного кодексу (Code of Ethics for Pharmacists), розробленого Міжнародною федерацією фармацевтів, та проекту етичного Кодексу фармацевтичних працівників, розробленого на кафедрі ОЕФ НФаУ (2005) [1].

На сьогодні в Україні зареєстровано більше ніж 12 тисяч найменувань лікарських засобів. За статистичними даними в останні 5 років Державною службою України з лікарських засобів і контролю за наркотиками не допущено до споживача (знищено, утилізовано, повернуто постачальникам) близько 10 млн. упаковок лікарських засобів неналежної якості із 2432 найменування неякісних, фальсифікованих та незареєстрованих лікарських засобів на загальну суму близько 285 млн грн. Деретуляція і, як наслідок, послаблення державного контролю у галузях, які стосуються безпеки життя та здоров'я громадян, призводять до негативних результатів. Наразі держава не може гарантувати споживачеві якість ліків. Тому питання вдосконалення адміністративно-правового регулювання фармацевтичної діяльності є актуальним з огляду на нинішню ситуацію на фармацевтичному ринку.

Закону України № 2801-ХІІ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. присвячено медичній та фармацевтичній діяльності. Так, у ст. 74 зазначеного Закону України закріплено, що фармацевтичною діяльністю можуть займатися особи, які мають відповідну спеціальну освіту і відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам [2].

прийняття Антикорупційної стратегії. Війна не повинна відтермінувати їх вирішення.

Тому для вирішення питання протидії проявам корупції ще довгий шлях який повинен бути направлений на відпрацювання конструктивних алгоритмів протидії корупційним проявам шляхом встановлення категорій суб'єктів корупційних проявів, виявлення фактів корупції (збір доказів, притягнення до відповідальності злочинців, відшкодування збитків), ефективних механізмів виявлення та ідентифікації осіб, які розповсюджують. Необхідність створення Бази даних, що включатиме в себе відомості: організації держав країн ЄС які надають гуманітарну допомогу, рух та розподіл гуманітарної допомоги(перелік осіб які причетні до перевезення та розмитнення гуманітарної допомоги, кінцеві отримувачі (посадові особи безпосередньо в регіонах які відповідальні за отримання та кінцевий розподіл, особам які постраждали в наслідок військової агресії).

Сергій КОВАЛЬОВ,

професор кафедри фармакології,
клінічної фармакології та фармації
Полтавського державного
медичного університету,
доктор фармацевтичних наук, професор

Наталія ДЕВЯТКІНА,

доцент кафедри фармакології,
клінічної фармакології та фармації
Полтавського державного
медичного університету,
кандидат медичних наук, доцент

ФАРМАЦЕВТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ЯК СКЛАДОВА МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Медичне забезпечення в Україні складає систему інституцій різної спрямованості направлених на потреб населення в сфері охорони здоров'я. Одним із напрямів медичного забезпечення виступає фармацевтична допомога. Не буде новиною вказати, що при перших симптомах розладу здоров'я громадяни України спершу звертаються до мережі аптек для придбання необхідних медичних препаратів. Крім того, чинним законодавством визначено перелік захворювань, люди з якими мають право на першочергове, а в окремих випадках безоплатне, отримання ліків. Таким чином доцільно визначити, що фармацевтична допомога є однією з найважливіших напрямів медичної допомоги в державі.

Вивчаючи судову практику справ з єдиного реєстру судових рішень за 2021 рік. Хочемо констатувати, що загальна їх кількість стосується адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією та порушенням вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (172-7 КУпАП)

А саме, справа щодо чоловіка ОСОБА_1, яка є директором юридичної особи ПП «Геолайф», перебуваючи на посаді державного кадастрового реєстратора відділу у Павлоградському районі міськрайонного управління Павлоградському, Юр'ївському районах та м. Павлограді Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області та будучи, згідно «в», п.1 ч.1 ст. 3 Закону № 1700-VII, суб'єктом на якого поширюється дія цього Закону, знаходячись на робочому місці, діючи умисно, будучи повідомленою про обмеження, передбачені Законом України «Про запобігання корупції», в порушення вимог ст.28 цього Закону прийняла рішення в умовах реального конфлікту інтересів та здійснила державну реєстрацію земельних ділянок в державному земельному кадастрі, на підставі проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок, розроблених ПП «Геолайф» директором якого є ОСОБА_2 з яким вона перебуває в сімейних стосунках. ОСОБА_1, в судовому засіданні, свою вину у вчиненні адміністративних правопорушень, передбачених ч.2 ст.172-7 КУпАП України визнала в повному обсязі. Вчинила адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачені ч.2 ст. 172-7 КУпАП.

Нами була вивчена справа № 203/2050/22: справи про адміністративне правопорушення, пов'язані з корупцією; Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. 172-7 КУпАП.

Наступна проаналізована справа, щодо ОСОБА_1, яка перебуваючи па посаді державного інспектора митного поста «Дніпро-Правобережний» Дніпровської митниці будучи, згідно з підпунктом «В» п.1 ч 4 ст.3. Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року № 1700-VII (далі Закон № 1700-VII), суб'єктом відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, 07.07.2020 при здійсненні митного оформлення вантажу ТОВ «Бюро стандартних зразків» по митній декларації № Вн.№ 786, достовірно знаючи, що уповноваженою особою на роботу з митницею зазначеного підприємства є його дружина ОСОБА_2 , діючи на користь своїх приватних інтересів, зумовлених сімейними стосунками, впливаючи на об'єктивність та неупередженість прийнятого рішення, в порушення вимог ст.28 Закону № 1700-VII, не повідомив в установленій Законом порядку про наявність у нього реального конфлікту інтересів при здійсненні митного оформлення вантажу, який належить ТОВ «Бюро стандартних зразків», чим вищевказаний вчинив правопорушення, пов'язане з корупцією, відповідальність за яке передбачена ч. 1 ст. 172-7 КУпАП.

Однак, на жаль останні дані Індексу сприйняття корупції засвідчили, що Україна не зробила великого стрибка в боротьбі з корупцією. Були певні позитивні зміни, але чимало питань лишилися в підвішеному стані, як-от

що в умовах постійних ракетних загроз неможливо гарантувати безпечно правосуддя всім учасникам судового процесу. Через це деякі засідання відбуваються онлайн, а інші переносяться. Процес уповільнює й те, що іноді підозрювані не виходять на зв'язок, а хтось зі сторін воює на фронті. Попри це, ВАКС здійснює правосуддя й постійно звітує про свою роботу на сайті. Станом на вересень слідчі судді опрацювали більше 700 процесуальних документів, серед яких клопотання про зміну «запобіжки», скарги тощо.

Антикорсуд також перераховує гроші, внесені як застава, на потреби Збройних Сил України. За цей час завдяки ініціативам прокурорів, заставадавців і фігурантів у такий спосіб вдалося передати армії понад 447 млн гривень. Одним із найбільших внесків у цю суму є 6 млн доларів суперхабара, з якого ВАКС зняв арешт і відправив на потреби ЗСУ. Агентство з розшуку та менеджменту активів також продовжує виконувати свою основну функцію – розшукує активи злочинців.

Агентство поступово відновлює свої прями обов'язки. Було відновлено продаж арештованого майна через систему електронних торгів SETAM, хоча й не всі лоти вдалося продати. Принагідно згадаємо, що більш прозорий і конкурентний процес продажу можна здійснювати в системі Prozorro.Sale. А от НАЗК залишило в роботі активними лише деякі з профільних функцій – наприклад, надання роз'яснень, запобігання корупції та виявлення корупційних ризиків у законодавстві.

Наагентство разом з іншими запустили портал, де кожен може повідомити про майно росіян, причетних до війни, а агентство з розшуку і менеджменту активів бере участь у засіданнях між українським Task Force і Task Force Європейської комісії з питань заморожування та конфіскації активів. Подібна співпраця важлива для обміну даними про майно громадян РФ. НАЗК ж зосередило більшу частину своєї непрофільної роботи на санкційній політиці. Для цього створено портал «Війна й санкції», де можна дізнатися, на кого вже наклали санкції, які країни відтягують цей процес, і закликати ввести обмеження на конкретних людей чи компанію.

НАЗК ідентифікувало понад 12 тис. фізичних та 3 тис. юридичних осіб, які причетні до агресії проти України, для накладення на них санкцій в Україні.

Тож Агентство з розшуку і менеджменту активів має не тільки шукати, але й ефективно управляти активами. Але зараз ця частина повноважень виконується не на повну. По-перше, частина майна, яке передано агентству, перебуває на тимчасово окупованих територіях. Це блокує процес його передачі в управління.

У НАЗК призупинені контроль звітності політичних партій, перевірка декларацій і моніторинг способу життя посадовців. Крім того, агентство обмежило доступ до публічної частини Реєстру декларацій, Реєстру звітів партій та Реєстру корупціонерів.

5. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України 17 травня 2012 року № 4765-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 15. ст.99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>.

6. Пилипенко Є. О., Атаманенко Ю. Ю. Стан сп'яніння водія як підстава для примусового відчуження транспортного засобу під час воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2022. Серія Право. Випуск 70. С. 340-345. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2012-%D0%BF#Text>.

7. Інструкція про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: наказ МВС та МОЗ України від 09.11.2015 р. № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text>.

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Постанова Верховної Ради Української РСР № 8074-10 від 07.12.84, ВВР 1984, додаток до № 51, ст.1123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

Віта МОРОЗ,

завідувач навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем протидії
організованій злочинності та корупції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Із 24 лютого Україна живе в умовах війни. З того дня частина з нас завмерла в заціпенінні, інші, навпаки, дуже швидко перейшли на воєнні рейки – попередній непростий досвід а протистоянь утвердив нашу міць.

З метою системної протидії корупції на всіх рівнях управління Закон України «Про запобігання корупції» запроваджено функціонування інституту уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції. Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) є первинною ланкою антикорупційної інфраструктури.

Органи антикорупційної системи – Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції, Агентство з розшуку і менеджменту активів, Національна поліція Департамент стратегічних розслідувань та Вищий антикорупційний суд – по-різному адаптувалися до воєнних реалій.

Антикорупційний суд із 24 лютого і по жовтень ухвалив 12 вироків щодо 9 осіб, три з яких на підставі угод. Виглядає немало, але відчуття таке, що загальний темп розгляду справ таки обґрунтовано уповільнився. Звісно,

алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, здійснюється примусове відчуження транспортних засобів. Так, наприклад, протягом місяця на Рівненщині було вилучено 65 автомобілів, на Полтавщині – 80, на Хмельниччині – 51 [6].

Кваліфікуючою підставою примусового вилучення автомобільного транспорту є перебування водія в стані передбаченого Інструкцією «Про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» затвердженої спільним Наказом МВС та МОЗ України від 09.11.2015 року № 1452/735 [7].

Дана норма є цікавою та подекуди необхідною для протидії порушенням в сфері безпеки дорожнього руху, проте, на наш погляд, вона дещо суперечить принципу презумпції невинуватості, оскільки позбавляє особу права на судовий захист. Окрім того, вище зазначена Інструкція передбачає можливість огляду на стан сп'яніння у спеціалізованих закладах Міністерства охорони здоров'я України. В той же час, ч. 3 статті 130 КУпАП передбачає такий вид стягнення на порушника, як конфіскація транспортного засобу, який є у приватній власності порушника [8].

Якщо ж розглядати примусове вилучення автомобільного транспорту як захід відповідальності за керування транспортними засобами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, то повинно дотримання декількох умов: по перше, доведення стану сп'яніння водія в судовому порядку, тобто постанова про притягнення до відповідальності що набрала законної сили; по друге: порушення повинно бути кваліфіковано за ч.3 статті 130 КУпАП, тобто мати систематичність, що підтверджується постановами, які набрали законної сили, про притягнення до відповідальності за керування транспортом в стані сп'яніння. В такому випадку автомобіль підлягає конфіскації. Водночас доречно констатувати відсутність механізму передачі такого автомобіля на користь ЗСУ.

Доречно зазначити, що складний період державотворення, протидія відкритій збройній агресії росії не є підставою для порушення прав людини, в тому числі і права власності. Водночас дотримання чинного законодавства сприятиме згуртованості суспільства та подоланню агресії.

Список використаних джерел:

1. Конституція України – Розділ II. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>.
2. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>.
3. Про затвердження Положення про військово-транспортний обов'язок. Постанови Кабінету міністрів України від 28 грудня 2000 р. № 1921. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1921-2000-%D0%BF#n10>.
4. Конфіскація авто у воєнний час. URL: <https://www.malyk.com.ua/news/publication/vyluchennya-transportnyh-zasobiv#:~:text=>

потрапляє у фактичне використання і розпорядження центрів територіального комплектування.

Таким чином, у разі введення дії правового режиму воєнного стану фізичні особи – власники транспортних засобів та керівники підприємств, установ та організацій під час мобілізації отримують від територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки відповідні наряди. Отримавши такий наряд, власник транспортного засобу (фізична особа, або керівник юридичної особи) зобов'язаний забезпечити прибуття транспорту в зазначений пункт дислокації у належному матеріальному стані та у відповідній комплектації.

Обов'язковою умовою при виконанні виконання військово-транспортного обов'язку є складання акту приймання-передачі. В акті обов'язково зазначається: залишкова (балансова) вартість транспортного засобу або техніки, визначена відповідно до даних балансу підприємства, установи та організації, складеного на останню звітну дату (останній день кварталу (року)); правовстановлюючі документи; особливі прикмети та інші.

Власник транспортного засобу має право на компенсацію витрат понесених внаслідок виконання військово-транспортного обов'язку. Для отримання компенсації власник майна подає заяву про відшкодування понесених витрат до органу, який виконував вилучення майна.

Друга форма примусового відчуження транспортного засобу це відчуження з переходом права власності на таке майно.

Відповідно до Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [5] уповноважені органи мають право примусово відчужувати або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану.

Важливим аспектом такого відчуження виступає умова оплатного вилучення такого майна на потреби Збройних сил України.

Рішення про вилучення майна, тому числі й транспорту, приймає військове командування, погодженим відповідно з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, районною, Київською чи Севастопольською міською державною адміністрацією або виконавчим органом відповідної місцевої ради [5].

Вилучення транспорту для потреб Сил оборони може відбуватися декількома способами: примусове відчуження автомобільного транспорту з попередньою повною компенсацією його вартості; відчуження автомобільного транспорту з повною компенсацією його вартості після закінчення дії правового режиму воєнного стану; безоплатне вилучення автомобільного транспорту.

Поряд з оплатним вилученням транспортного засобу чи вилучення транспортного засобу як виконання військово-транспортного обов'язку, на практиці, з початку відкритої збройної агресії відносно України, почали вилучатися автомобілі у осіб, які керують транспортними засобами у стані

Роман ОПАЦЬКИЙ,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ГАРАНТІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання захисту права власності завжди викликало інтерес як фахівців у галузі права, так і пересічних громадян хто володіє певним майном. Конституція України прийнята в 1996 році статтею 41 закріплює право кожному володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Відповідно до цієї ж статті, ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом [1].

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 днів (Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента) [2].

Саме видання зазначеного Указу запустило механізм переходу країни на «військові рейки» та переосмислення цінностей з їх переходом від права індивіда до права спільного блага.

Національне законодавство розрізняє дві форми вилучення автотранспорту. Доречно розглянути ці форми, оскільки в залежності від форми вилучення змінюється правовий статус автомобільного транспорту та процесуальний порядок його відчуження.

Відповідно до Постанови Кабінету міністрів України від 28 грудня 2000 р. № 1921 «Про затвердження Положення про військово-транспортний обов'язок» яки передбачає, що військово-транспортний обов'язок виконується в особливий період – шляхом передачі підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами транспортних засобів і техніки для задоволення потреб військових формувань відповідно до визначених завдань [3].

При виконанні військово-транспортного обов'язку власник автомобіля не змінюється [4]. При такому відчуженні автомобільний транспорт залишається на балансі підприємства (у власності громадянина) і лише

розповсюдження інфекційних хвороб та масових неінфекційних захворювань (отруєнь) серед населення [2].

В особливий період, який може бути обумовлений надзвичайним або воєнним станом, важливість санітарно-епідемічного благополуччя суттєво зростає. Зокрема, це пов'язано із тим, що в таких умовах значно збільшується імовірність поширення інфекційних захворювань, епідемій, епізоотій тощо. Особливий період виливає на звичайний режим життя суспільства та дестабілізує або створює додаткове навантаження для системи охорони здоров'я. Як наслідок, – це може створити сприятливе середовище для поширення інфекцій.

На наше переконання, забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя територій і населених пунктів в особливий період, має враховувати наступні моменти: 1) систематичне проведення дезінфекції закладів масового перебування громадян та громадського транспорту; 2) забезпечення населення достатньою кількістю питної води, яка відповідає санітарним нормам; 3) посилення контролю за водопостачанням та водовідведенням; 4) оптимізація системи охорони здоров'я за рахунок збільшення медичного персоналу (фахівців) та необхідного обладнання; 5) проведення регулярної просвітницької роботи серед населення про правила особистої гігієни та запобіжні заходи щодо поширення інфекцій; 6) запобігання масових зібрань і скупчень людей, дотримання соціальної дистанції та використання індивідуальних захисних засобів; 7) забезпечення населення достатньою кількістю продуктів харчування та товарами першої необхідності, що дозволить населенню забезпечити свої основні потреби в таких надзвичайних умовах.

На наше переконання зазначене питання потребує більш ґрунтовного дослідження у подальших наукових розвідках, адже стан санітарно-епідемічного благополуччя населення в умовах війни стає більш уразливим до дії дестабілізуючих чинників.

Список використаних джерел:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я» / Борис Логвиненко. Київ: ВД «Дакор», 2021. 272 с.
2. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII. Відомості Верховної Ради України від 05.07.1994. 1994. № 27, ст. 218.

водопостачання та водовідведення, проведення інформаційно-просвітницької роботи серед населення щодо профілактики хвороб та особистої гігієни.

Наведене дає підстави вважати, що санітарно-епідемічне благополуччя територій і населених пунктів має велике значення для здоров'я населення, попередження поширення хвороб та інфекцій, а також вимагає постійної уваги з боку владних структур, медичних організацій та населення.

Нагадаємо, що у статті 27 Основ законодавства про охорону здоров'я від 19.11.1992, закріплено, що санітарно-епідемічне благополуччя територій і населених пунктів забезпечується системою державних стимулів та регуляторів, спрямованих на суворе дотримання санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил та норм, комплексом спеціальних санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних заходів та організацією державного санітарного нагляду. В Україні встановлюються єдині санітарно-гігієнічні вимоги до планування і забудови населених пунктів; будівництва і експлуатації промислових та інших об'єктів; очистки і знешкодження промислових та комунально-побутових викидів, відходів і покидьків; утримання та використання жилих, виробничих і службових приміщень та територій, на яких вони розташовані; організації харчування і водопостачання населення; виробництва, застосування, зберігання, транспортування та захоронення радіоактивних, отруйних і сильнодіючих речовин; утримання і забою свійських та диких тварин, а також до іншої діяльності, що може загрожувати санітарно-епідемічному благополуччю територій і населених пунктів [1, с. 104-105].

Головним законодавчим актом у наведеній царині слід вважати Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994, яким врегульовано суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначено відповідні права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлено порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні [2].

Принагідно зазначимо, що санітарне та епідемічне благополуччя населення є станом здоров'я населення та середовища життєдіяльності людини, при якому показники захворюваності перебувають на усталеному рівні для даної території, умови проживання сприятливі для населення, а параметри факторів середовища життєдіяльності знаходяться в межах, визначених санітарними нормами. У свою чергу, під державними санітарними нормами та правилами, потрібно розуміти обов'язкові для виконання нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, що встановлюють медичні вимоги безпеки щодо середовища життєдіяльності та окремих його факторів, недотримання яких створює загрозу здоров'ю і життю людини та майбутніх поколінь, а також загрозу виникнення і

реаліям щодо формування ефективного партнерства між громадськістю та державою у сфері охорони здоров'я. очевидно, Україна потребує запозичення передового зарубіжного досвіду у цьому напрямку, що дозволить зробити реалізацію права на охорону здоров'я більш доступною для кожного громадянина.

Список використаних джерел:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я» / Борис Логвиненко. Київ: ВД «Дакор», 2021. 272 с.
2. Про спостережну раду закладу охорони здоров'я та внесення змін до Типової форми контракту з керівником державного, комунального закладу охорони здоров'я: Постанова КМУ від 27.12.2017 № 1077. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2017-%D0%BF#Text>.
3. Про затвердження Примірною положення про опікунську раду при закладі охорони здоров'я: наказ МОЗ України від 23.07.2014 № 517. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0517282-14#Text>.
4. Сіделковський О. Л. Участь громадськості як елемент формування публічної політики у сфері охорони здоров'я України: адміністративно-правовий вимір. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2020. № 2. С. 105-108.
5. Миронов А.Г. Державний та громадський контроль у сфері охорони здоров'я: спільні риси, відмінності та пріоритети в сучасній Україні. Публічне право. 2018. № 1 (29). С. 165-170.

Наталія УВАРОВА,

професор кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНІТАРНО-ЕПІДЕМІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТЕРИТОРІЙ І НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ В ЗВИЧАЙНИЙ ТА ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Санітарно-епідемічне благополуччя територій і населених пунктів вбачається дуже актуальною проблемою. Її актуальність посилюється в особливий період, такий як протидія поширенню пандемії COVID-19, в умовах відкритого збройного протистояння. Громадське здоров'я належить до найважливіших передумов розвитку будь-якої держави, і санітарно-епідемічна ситуація може чинити безпосередній вплив на економіку, соціальний розвиток та загальну якість життя населення.

Належна організація санітарно-епідемічного благополуччя територій і населених пунктів полягає в запобіганні поширенню хвороб та інфекцій шляхом реалізації різноманітних заходів, таких як регулярне прибирання та дезінфекція приміщень, обладнання систем вентиляції, організація систем

громадських об'єднань, благодійних, релігійних організацій, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, волонтери та інші. Рішення про створення опікунської ради при закладі охорони здоров'я та положення про неї затверджуються наказом керівника закладу охорони здоров'я або уповноваженого органу. Примірне положення про опікунську раду при закладі охорони здоров'я затверджене наказом МОЗ України від 23.07.2014 № 517 [3].

Крім цього, у вирішенні окремих питань можуть брати участь організації, що здійснюють професійне самоврядування у сфері охорони здоров'я, та інші громадські об'єднання, діяльність яких спрямована на захист прав у сфері охорони здоров'я, іноземні неурядові організації. Водночас, слід зазначити, що в Україні досі не прийнято закону про професійне самоврядування у сфері охорони здоров'я, хоча відповідні законопроекти пропонувалися до розгляду. Водночас, список медичних громадських об'єднань України постійно розширюється.

В зазначеному аспекті потрібно наголосити на ризиках, які несе у собі збільшення ролі громадськості в охороні здоров'я. Так, О.Л. Сіделковський вказує на те, що у активному залученні громадськості наявні потенційно негативні елементи. Формування глобального права охорони здоров'я несе в собі і нові можливості, зокрема зростання впливу громадянського суспільства, і серйозні виклики, а саме ризик того, що через розширення кола «гравців» на міжнародно-правовій арені за рахунок, наприклад, транснаціональних корпорацій чи філантропічних фондів, епоха лікарського патерналізму може змінитися епохою фінансового та ідеологічного домінування суб'єктів, які керуватимуться своїми бізнесовими інтересами чи філософськими поглядами засновників. То ж фахівець закликає взяти до уваги і такий можливий розвиток подій в Україні та своєчасно запобігти йому [4, с. 108].

У свою чергу, А. Миронов наголошує, що майже всі громадські ініціативи, створені при закладах охорони здоров'я станом на сьогодні, працюють без системного підходу, методичних рекомендацій, чіткого плану дій, з певними порушеннями законодавства і часто – із конфронтацією з головними лікарями цих закладів. Підґрунтям цього автор називає є пасивну позицію МОЗ України, інших міністерств і відомств щодо законодавчого закріплення обов'язкового створення наглядових та інших рад при закладах охорони здоров'я, у формальному підході місцевих органів влади й адміністрації закладу охорони здоров'я до формування таких громадських ініціатив, у відсутності координації співпраці наглядових та опікунських рад з різних регіонів України, у недостатньому інформаційному супроводі діяльності громадських ініціатив і, як наслідок цього – у їх непрозорій та, відповідно, часто непрофесійній діяльності [5, с. 163].

Таким чином, можна зробити висновок, що положення статті 24 Основ законодавства України про охорону здоров'я не відповідають сучасним

Борис ЛОГВИНЕНКО,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я

Становлення правової держави в Україні передбачає налагодження тісного державно-громадського партнерства. Особливих форм реалізації таке партнерство набуває у окремих сферах суспільного життя – правоохоронній, культурній, економічній, охороноздоровчій, військовій тощо. Крім цього, в умовах протидії збройній агресії росії, роль і значення громадськості істотно збільшилась, набувши нових форм і методів прояву.

В Україні участь громадськості в охороні здоров'я закріплена у статті 24 Основ законодавства України про охорону здоров'я [1, с. 95]. Згідно з положеннями статті, при державних та комунальних закладах охорони здоров'я, що надають медичну допомогу вторинного і третинного рівнів населенню, за рішенням власника закладу охорони здоров'я (уповноваженого ним органу) утворюються спостережні ради з обов'язковим залученням представників громадськості (за їхньою згодою). Також, спостережні ради можуть утворюватися за рішенням власника при інших закладах охорони здоров'я. До компетенції спостережних рад, віднесено розгляд питання щодо дотримання прав та забезпечення безпеки пацієнтів, додержання вимог законодавства при здійсненні медичного обслуговування населення закладом охорони здоров'я, фінансово-господарської діяльності закладу охорони здоров'я. До складу такої ради, крім представників власника закладу охорони здоров'я (уповноваженого ним органу) та відповідних органів виконавчої влади та/або органів місцевого самоврядування, входять (за їхньою згодою) депутати місцевих рад, представники громадськості та громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на захист прав у сфері охорони здоров'я, організацій, що здійснюють професійне самоврядування у сфері охорони здоров'я. Порядок утворення, права, обов'язки спостережної ради закладу охорони здоров'я і типове положення про неї затверджуються Кабінетом Міністрів України. Це закріплено Постановою КМУ від 27.12.2017 № 1077 «Про спостережну раду закладу охорони здоров'я та внесення змін до Типової форми контракту з керівником державного, комунального закладу охорони здоров'я» [2].

Також, при закладах охорони здоров'я з метою сприяння їх діяльності можуть також утворюватися опікунські ради, до складу яких (за їхньою згодою) можуть включатися благодійники, представники громадськості та

Аналіз практики судових і правоохоронних органів у провадженнях за фактами домашнього насильства в умовах війни свідчать про такі його особливості в умовах війни, а саме:

- у ролі кривдників найчастіше виступають чоловіки, онуки, діти батьків;
- для таких правопорушень у період війни характерна значно менша кількість їх повторюваності;
- реагування на прояви домашнього насильства найчастіше відбувається шляхом винесення працівниками Національної поліції термінових заборонних приписів та обмежувальних приписів;
- характерний максимально високий рівень комунікації Національної поліції з місцевими органами влади з питань попередження, припинення та недопущення домашнього насильства;
- доволі ефективною є робота притулків, кризових центрів та громадських організацій, щодо друку інформаційних листівок, брошур, в яких зазначаються відомості про те, куди і за якими телефонами звертатися жертві у випадках домашнього насильства;
- притаманно зворотнє отримання працівниками Національної поліції фідбеків (належний зворотній зв'язок із заявниками та ін.).

Вищевикладене дає підстави для висновку про те, що як і до війни, так і в умовах правового режиму воєнного стану для осіб, які постраждали від різних проявів домашнього насильства не існує ніяких законодавчих обмежень і всі вони мають право на надання їм усіх наявних видів як державної, так і недержавної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Змисла М. Домашнє насильство крізь призму війни. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/11/29/251536/>.
2. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами: Закон України від 20 червня 2022 року № 2319-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text>.
3. Домашнє насильство в умовах війни. URL: <https://khersonrda.gov.ua/2023/02/10/domashnye-nasylstvo-v-umovah-vijny/>.
4. Війна не скасовує потребу протидіяти домашньому насильству. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vijna-ne-skasovuye-potrebu-protidyaty-domashnomu-nasylstvu>.

Валентина БОНЯК,
професор кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРОЯВИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна проти України, розпочата російською федерацією у лютому 2022 року, на жаль, не зупинила вчинення правопорушень, які мали місце у державі й раніше. Одним із таких негативних явищ є і залишається домашнє насильство, що не стало менш важливим, а пов'язані з ним проблеми здебільше залишилися такими ж, як і в мирний час [1].

З огляду на такий стан, протидія проявам домашнього насильства продовжує перебувати в полі зору як органів публічної влади, громадськості, так і наукової спільноти. Так, зокрема, у червні 2022 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», що набрала чинності 1 листопада 2022 р. (так звану, Стамбульську конвенцію) й яка застосовується як в мирний час, так і в ситуації збройного конфлікту. У вказаному документі досліджуване негативне явище – домашнє насильство визначається, як всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні [2].

Здійснений аналіз опублікованих статистичних даних за останні роки засвідчує зменшення у 2022 р. кількості зафіксованих випадків домашнього насилля. За даними Аналітичного центру Юрфем у першому півріччі минулого року до Національної поліції надійшло на 27,5 % звернень менше, ніж у відповідний період попереднього року [3].

Таке зменшення кількості вказаних звернень обумовлено тим, що на тлі війни багато постраждалих здебільше утримуються від інформування правоохоронних органів чи соціальних служб про прояви домашнього насильства; деякі із них виїхали за межі України та ін. Водночас, зростання кількості таких випадків мали місце у Західній та Центральній Україні, де зареєстрована значна кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Так, по 15% від загальної кількості звернень припадає на Київську, Львівську та Дніпропетровську області, по 10 % – на м. Київ, Одеську та Івано-Франківську області [4].

речовини, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»; ч. 6 «Реалізація у будь-який спосіб, у тому числі інтернет торгівля біологічними добавками, які не є лікарськими засобами, що не були сертифіковані в установленому законом порядку, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з конфіскацією таких засобів».

Повноваження щодо оформлення матеріалів справ про такі правопорушення доцільно залишити за центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів (Держлікслужбою) відповідно до статті 244-8 КУпАП. Право розгляд матеріалів справ про такі правопорушення має бути передано від Держлікслужби до районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, відповідно до статті 221 КУпАП.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/247600952>.
3. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 647. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-2015-%D0%BF#Text>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради*. 1984, додаток до № 51. Ст.1122.
5. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г. Кваліфікація адміністративних проступків у сфері обігу лікарських засобів. *Часопис Київського університету права*. 2019. №2. С.104-108.
6. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за реалізацію (відпуск) лікарських засобів у заборонених законодавством випадках та встановлення відповідальності за реалізацію (відпуск) лікарських засобів особам, які не досягли чотирнадцяти років (малолітнім особам Закон України від 17 листопада 2021 року № 1886-IX): *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 7. Ст.52.
7. Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення», внесеного Кабінетом Міністрів України (реєстр. № 3948 від 30 липня 2020 року). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-1915679.pdf.

засобами) особі, яка не досягла 14-річного віку (малолітній особі), а також доставка лікарських засобів кінцевому споживачу – особі, яка не досягла 14-річного віку (малолітній особі)», за що передбачено накладення штрафу від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян на осіб які здійснюють реалізацію цих лікарських засобів [6].

І такі зміни є цілком логічними та доцільними, оскільки малолітні особи попадаючи сьогодні в шалений інформаційний простір реклами всіляких біологічних добавок, стимуляторів мали доступ до вільного їх придбання, що закінчувалось іноді летальними наслідками, або отруєння цими препаратами в разі їх недозованого використання або навіть до суїцидальних наслідків, оскільки деякі з цих препаратів в разі їх відокремленого вживання не чинять негативних наслідків, а при їх суміщенні з іншими препаратами викликають одурманювальний ефект, наближений до стану наркотичного сп'яніння. Відповідно до закону складати протоколи про такі адміністративні правопорушення мають уповноважені особи органів внутрішніх справ (Національної поліції), а розглядати справи – судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

Цілком обґрунтованими є пропозиції також були запропоновані Міністерством юстиції України в проєкті Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» [7], яким пропонується посилити адміністративні санкції з метою підвищення ефективності заходів державного контролю та посилення відповідальності суб'єктів господарювання на фармацевтичному ринку України з огляду на таке. Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) передбачено низький рівень адміністративної відповідальності, зокрема, за продаж лікарських засобів в аптечних закладах без рецепта у заборонених законодавством випадках; введення в обіг або реалізацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів; виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил; невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів. Передбачені статтями 42-4, 167, 168-1, 188-10 КУпАП санкції на цей час не діють, оскільки на сьогодні розмір штрафних санкцій є невідповідним порівняно з обсягами випущеної в обіг неякісної продукції та значно нижчим, ніж в інших сферах господарської діяльності.

Зокрема з урахуванням поширення в останній час різних способів порушення встановленого порядку реалізації (відпуску) лікарських засобів, доцільним є розширення диспозиції статті 42-4 КУпАП «Порушення встановленого порядку реалізації (відпуску) лікарських засобів», шляхом введення до її складу нових різновидів цього порушення, а саме необхідно доповнити цю норму наступними частинами: ч.5 «Відпуск без рецепта лікаря комбінованих лікарських засобів, що містять кодеїн та інші підконтрольні

працівників під час здійснення ними професійної діяльності»; ст. 164 КУпАП «Порушення порядку провадження господарської діяльності»; ст. 167 КУпАП «Введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів»; ст. 170 КУпАП «Недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції (крім харчових продуктів)»; ст. 188-9 КУпАП «Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання»; ст. 188-10 КУпАП «Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів»; ст. 188-11 КУпАП «Невиконання постанов, розпоряджень, приписів, висновків, а так само інших законних вимог посадових осіб органів державної санітарно-епідеміологічної служби» [4].

О. Стрельченко, І. Бухтіярова дослідивши засади адміністративної відповідальності у сфері обігу лікарських засобів, доходять висновку, що цій сфері властиве широке коло суспільних відносин, пов'язаних із незаконним обігом лікарських засобів в Україні і пропонують в КУпАП виокремити окрему Главу 5.1.»Адміністративні правопорушення у сфері обігу лікарських засобів», наповнивши її відповідними статтями, що визначатимуть протиправні діяння у цій сфері та регулюватимуть відповідальність за їх вчинення від етапу створення до етапу використання/знищення лікарського засобу. Також ними запропоновано визначити для юридичних осіб відповідальність у Законі України «Про лікарські засоби», встановивши такі додаткові види застосування примусових заходів, як «заборона певного виду діяльності» та «скасування ліцензії або дозволу» на діяльність у сфері обігу лікарських засобів. [5, с. 108]

Не ставлячи завдання здійснити аналіз всіх наукових доробків проблем встановлення адміністративної відповідальності у сфері контролю за обігом лікарських засобів, а також позиції щодо критеріїв класифікації даних правопорушень, нижче звернемо увагу на законодавчі ініціативи щодо удосконалення правових засад встановлення адміністративної відповідальності у цій сфері.

Зокрема, Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за реалізацію (відпуск) лікарських засобів у заборонених законодавством випадках та встановлення відповідальності за реалізацію (відпуск) лікарських засобів особам, які не досягли чотирнадцяти років (малолітнім особам)» № 1708-IX від 17 листопада 2021 року статтю 42-4 КУпАП «Порушення встановленого порядку реалізації (відпуску) лікарських засобів» було доповнено нормою, яка передбачає встановлення посиленої адміністративної відповідальності за «реалізацію (відпуск) лікарських засобів в аптечних закладах, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних систем дистанційним способом (електронна роздрібна торгівля лікарськими

2. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку її пріоритетних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. № 1024. Урядовий кур'єр. 2018. № 235.

3. Павлиш В.А., Гліненко Л.К. Основи інформаційних технологій і систем: навчальний посібник. Львів: видавництво Львівської політехніки, 2013. 500 с.

Роман МИРОНЮК,

професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОКРЕМІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ КОНТРОЛЮ ЗА ОБІГОМ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Гарантування дотримання прав громадян у сфері медичного обслуговування, охорони здоров'я а також забезпечення можливості отримання та придбання якісних лікарських засобів забезпечується статтями Конституції України, а саме: статтею 49, відповідно до якої «Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування»; статтею 50, де визначено, що «кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення, така інформація ніким не може бути засекречена» [1]. Контроль за обігом лікарських засобів в Україні здійснює Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (далі - Держлікслужба) як центральний орган виконавчої влади України, утворений 10 вересня 2014 р. Постановою Кабінету Міністрів № 442 шляхом злиття Державної служби з контролю за наркотиками та Державної служби з лікарських засобів [2]. Відповідно до Положення про Держлікслужбу, основним призначенням цього органу є здійснення контролю якості та безпеки лікарських засобів, у тому числі медичних імунобіологічних препаратів, медичної техніки і виробів медичного призначення [3].

Аналіз норм Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) дає можливість виокремити такі склади адміністративних правопорушень у сфері обігу лікарських засобів: ст. 42 КУпАП «Порушення санітарних норм»; ст. 42-4 КУпАП «Продаж лікарських засобів без рецепта в заборонених законодавством випадках»; ст. 44 КУпАП «Незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах»; ст. 44-2 КУпАП «Порушення обмежень, встановлених для медичних і фармацевтичних

– забезпечення динамічної та ефективної інформаційної взаємодії усіх галузевих служб сил охорони правопорядку України, інших державних установ;

– забезпечення захисту інформації.

Суб'єктами єдиної інформаційної системи МВС є апарат МВС та його територіальні органи з надання сервісних послуг МВС, Національна гвардія, заклади, установи і підприємства, що належать до сфери управління МВС, центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, інші державні органи, які обробляють інформацію в єдиній інформаційній системі МВС для реалізації своїх повноважень. МВС здійснює організаційне забезпечення функціонування єдиної інформаційної системи МВС, а також визначає права і обов'язки персоналу служби та адміністратора єдиної інформаційної системи МВС [2].

При вдосконаленні інформаційного забезпечення мають значення такі специфічні властивості інформаційних систем:

- закритість інформаційних процесів;
- безперервний режим роботи;
- колективне використання інформаційних ресурсів;
- дискретність, різномасштабність, стохастичність інформаційних процесів;
- високі вимоги до якості всіх процедур інформаційного процесу;
- брак апріорної інформації про характеристики інформаційних процесів;
- великий обсяг і різноманітність оброблюваної інформації;
- організаційно-правова регламентація інформаційних процесів;
- підвищена надійність [3].

Отже, використання інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України сприятиме визначенню типових маршрутних технологічних схем для їх виконання; забезпеченню надійного зберігання інформаційних обліків, максимально зручної їх систематизації; забезпечення комплексного захисту інформації та розмежування доступу до інформації, що зберігається в ІПС; автоматизації збирання даних про результати виконання технологічних процесів щодо інформаційних обліків, формування аналітичних і статистичних звітів (довідок); інформаційному забезпеченню управлінської діяльності, підготовки аналітично-довідкових матеріалів тощо.

Список використаних джерел:

1. Блінова Г.О. Використання державних електронних інформаційних ресурсів в превентивній діяльності підрозділів національної поліції. Організаційно-правове забезпечення підрозділів превентивної діяльності Національної поліції / Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції. Дніпро, 2020. С. 28-34.

В першу чергу створення інформаційних систем і його поширення в життєдіяльності людства пов'язано з тим, що вони виконували функцію обміну інформацією, шляхом передачі знань між окремими членами і колективами суспільства, у тому числі між різними поколіннями.

При виконанні завдань поліцейської діяльності необхідне застосування сучасних інформаційних технологій, що забезпечують повноту, своєчасність інформаційного відображення процесів, можливість їхнього моделювання, аналізу, прогнозування.

Сьогодні пріоритетними визнано такі завдання, як удосконалення системи збирання максимально повних даних про обстановку в державі, аналіз тенденцій і перспектив її розвитку, підготовка рішень щодо оперативного реагування на негативні процеси та надзвичайні події. Особливо актуальним стає питання використання інформаційних ресурсів та забезпечення їх ефективності під час здійснення поліцейської діяльності.

Наразі актуальним залишається питання докорінного поліпшення інформаційного забезпечення діяльності поліцейських підрозділів у боротьбі із злочинністю, створення принципово нової системи, яка має поєднувати всі накопичені та заново створювані масиви оперативно-розшукового призначення в єдину інформаційно-обчислювальну мережу. На жаль, доводиться констатувати, що стан використання в діяльності Національної поліції інформаційних ресурсів викликає небезпідставне занепокоєння не лише у керівництва держави, а й у широкого наукового та громадського загалу. Не зважаючи на те, що на сьогоднішній день вже прийнято низку нормативно-правових актів, закріплюючих основні напрямки використання та управління інформаційними ресурсами, ще не вироблено єдиний комплексний підхід до інформаційно-аналітичного забезпечення службово-бойової діяльності підрозділів національної поліції України.

У загальному вигляді під інформаційними ресурсами Національної поліції слід розуміти комплекс інформації, що міститься у базах даних, електронних бібліотеках, реєстрах, звітах, архівах та інших видах інформаційних масивів і служить для належного забезпечення функціонування системи поліцейських підрозділів та виконання ефективного виконання поставлених перед ними завдань [1].

Основними завданнями функціонування системи інформаційного забезпечення поліцейської діяльності вважаються:

- забезпечення можливості оперативного отримання інформації у повному, систематизованому та зручному для користування вигляді для розкриття, розслідування, попередження кримінальних правопорушень і розшуку кримінальних правопорушників;

- збір, обробка та узагальнення оперативної, оперативно-розшукової, оперативно-довідкової, аналітичної, статистичної, і контрольної інформації для оцінки ситуації та прийняття обґрунтованих оптимальних рішень на всіх рівнях діяльності сил охорони правопорядку;

як військовослужбовців, так і поліцейських [2]. Такі волонтерські ініціативи дають підстави вважати, що дотримання вказаної гарантії відбувається не у повному обсязі або з порушенням встановлених норм. Саме тому варто ще раз проконтролювати керівникам відповідних органів та підрозділів Національної поліції стан дотримання такого виду соціальної гарантії.

Крім того, залишається відкритим питання загальнообов'язкового державного страхування поліцейських, що неодноразово ставилося фахівцями галузі права [3-4]. Врегулювання даного питання на державному рівні сприятиме встановленню автоматичного механізму виплати компенсацій поліцейським у разі отримання ними або членами їх сімей шкоди здоров'ю (фізичному або психологічному) в наслідок виконання службових обов'язків, збройного конфлікту, нещасного випадку, стихійного лиха, тощо.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
2. Тяжкопораненим черкаським поліцейським, які підірвалися на міні, збирають допомогу. URL: <https://procherk.info/news/7-cherkassy/107098-tjazhkoporanenim-cherkaskim-politsejskim-jaki-pidirvalisja-na-mini-zbirajut-dopomogu>.
3. Бугайчук К.Л. Правове регулювання підвищення рівня соціального захисту поліцейських. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 11 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2019. С. 59-61.*
4. Дрок І.С. Кадрова політика Національної поліції в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2022. Серія Право. Випуск 70. С. 318-323.*

Андрій СОБАКАРЬ,

завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Система інформаційного забезпечення Національної поліції України являє собою сукупність інформаційних підсистем певних обліків, побудованих з урахуванням дотримання та забезпечення загальновизначених та обов'язкових вимог: нормативно-правової бази, організаційно-кадрового забезпечення інформаційних підрозділів, навчання та перепідготовки кадрів; комп'ютерних, програмних, телекомунікаційних засобів та технологій; матеріально-технічного та фінансового забезпечення.

Узагальнюючи нормативно-правові положення, які регламентують соціальний захист поліцейських в умовах дії воєнного стану, можемо виділити такі додаткові гарантії, які прийняті та діють в цей період: додаткова винагорода поліцейським на період дії воєнного стану; відстрочка від призову на строкову службу поліцейським, які перебувають у призовному віці, на строк проходження служби в Національній поліції; безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності, тощо.

Враховуючи думки фахівців з даного питання, а також вимоги сучасності, можемо запропонувати виділити такі особливості соціального захисту поліцейських в умовах дії воєнного стану: динамічний характер норм, які визначають гарантії соціального захисту поліцейських під час воєнного стану; напрацювання механізмів реалізації цих гарантій вже в період дії воєнного стану; подолання колізій норм права шляхом залучення судової гілки влади; залучення волонтерського руху для матеріального забезпечення поліцейських, які фактично мають перебувати на державному утриманні; активізація правозахисного руху поліцейських; залишення без уваги законодавця адаптації положень щодо соціального захисту сімей поліцейських в період воєнного стану.

Не претендуючи на істину в останній інстанції, хочемо наголосити, що дія військового стану ще не завершена, тому ці особливості характерні на момент подання до публікації роботи. Вони можуть трансформуватися та удосконалюватися за рахунок новел законодавства, практики його застосування, умовиводів вчених, які досліджують даний вектор наукових інтересів.

Водночас маємо наголосити на тих проблемних моментах, які виявляються в процесі реалізації гарантій соціального захисту поліцейських в умовах воєнного стану.

Неоднозначним, на наш погляд, видається механізм забезпечення додатковим грошовим забезпеченням поліцейських Служби судової охорони та тих, що відряджені до закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Невизначеність позиції нормотворців та практиків спонукала до громадської дискусії у даному правовому полі, а також залучення судових органів тлумачення діючих норм права та вирішення правової позиції органів Національної поліції відповідно до принципу верховенства права.

Ще одним неоднозначним питанням в контексті гарантій соціального захисту поліцейських під час воєнного стану є медичне забезпечення. Неодноразово вчені України наголошували на тому, що запровадження під час дії режиму воєнного стану гарантії безкоштовного медичного забезпечення поліцейським в закладах охорони здоров'я України за будь-якої форми власності має позитивний вплив на адміністративно-правовий статус поліцейських в цілому [5-6]. Однак, в засобах масової інформації на регулярній основі відбуваються збори коштів для лікування та реабілітації,

Список використаних джерел:

1. Кретьова І. Ю. Тлумачення права: доктрини, розвинуті Європейським судом з прав людини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2015. 236 с.
2. Пушкар П., Бабанли Р. Як забезпечити коректність цитування рішень Європейського суду з прав людини? *Судово-юридична газета*. 2019. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/817465>.
3. Борисенко М. О. Вплив практики Європейського суду з прав людини на єдність правозастосування в судовій системі України. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 3 (30). С. 142-151.

Костянтин БАХЧЕВ,

декан факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення державою гарантій соціального захисту поліцейських в період дії воєнного стану залишається відкритим питанням з огляду на практику їх реалізації, що дає нам підстави стверджувати про неспроможність у повному обсязі задовільнити всі потреби поліцейських. У зв'язку з цим постає питання удосконалення механізму реалізації соціальних гарантій поліцейського в умовах дії воєнного стану.

Соціальний захист поліцейських є складовою внутрішньо-організаційної діяльності Національної поліції, а основним суб'єктом забезпечення такого захисту є Національна поліція, як орган державної влади, та держава в цілому.

Законодавчо визначеними являються такі види соціальних гарантій поліцейського [1]: грошове забезпечення; одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського; відпустка; медичне забезпечення; житлове забезпечення; пенсійне забезпечення; соціальна підтримка членів сім'ї поліцейського.

Усі названі гарантії соціального забезпечення поліцейських зберігаються за ними як у мирний час, так і під час введення воєнного стану. Однак на законодавчому рівні до того ж визначені в межах соціального захисту додаткові гарантії для поліцейських, пов'язані із особливостями несення служби поліцейськими, специфікою виконуваних завдань, додатковою винагородою за виконувану роботу, додатковими гарантіями медичного забезпечення та багато іншого.

Така практика передусім міститься в рішеннях комітетів ЄСПЛ, але не тільки. Проте для того щоб відшукати найбільш актуальну правову позицію, що сформована в умовах сьогодення, слід обов'язково послуговуватися правовими позиціями палат та Великої палати Суду Ради Європи з наданням пріоритету позиціям останнього органу як такого, що представляє спільну думку найбільшого осередку суддів з числа складу ЄСПЛ, а також наділений повноваженнями консолідувати практику Страсбурзького суду та скасовувати рішення палат. Зазначений висновок дозволяє відповісти і на четверте із поставлених попередньо питань.

В аспекті завдань, що розв'язуються нами, переконані, що визначення пріоритетності між правовими позиціями, які сформовані в постановах ЄСПЛ, ухвалених за пілотною та звичайною процедурою, взагалі позбавлене жодного сенсу, адже між ними не може бути жодних протиріч чи колізій. Як відомо, застосування пілотної процедури з боку ЄСПЛ зумовлено наявністю у держави-відповідача структурно-системної проблеми, що лежить в основі частих порушень конвенційних прав і свобод людини, на чому попередньо неодноразово наголошував Страсбурзький суд у своїх постановах, ухвалених за звичайною процедурою.

Як зауважує з цього приводу М.О. Борисенко, необхідність запровадження інституту пілотних рішень Європейським судом передусім обумовлена потребою об'єктивного впливу на проблеми функціонування національної правової системи (в тому числі і судової системи) держави-учасниці Конвенції та досягнення єдності правозастосування судами України [3, с. 149-150].

Все вищевикладене дозволяє дійти висновку, що на методичному та законодавчому рівні слід визначити і закріпити найбільш ефективну та переконливу модель урахування практики (правових позицій) ЄСПЛ, що передбачатиме не лише цитування чи посилання на окремі постанови Страсбурзького суду, але й їх аналіз у контексті конкретної юридичної справи, що слухається суддею. Вважаємо, що в основу такої моделі може бути покладений такий алгоритм урахування правових позицій Суду Ради Європи з боку суб'єктів правоохоронної діяльності: 1) з метою виконання вимоги чинного законодавства щодо урахування практики Страсбурзького суду суб'єкту правозастосування необхідно відшукати (віднайти) рішення ЄСПЛ, які торкаються предмета судового розгляду; 2) передусім, слід виокремити ті з них, які були ухвалені проти України; 3) якщо таких рішень Суду Ради Європи немає, необхідно визначити ті, які були ухвалені в останній час проти інших держав-учасниць Конвенції, що за обставинами справи найбільш наближені до суті справи, яка розглядається суддею; 4) за наявності пілотного та звичайного рішення ЄСПЛ зі схожими обставинами справи національні судові органи чи інші суб'єкти правоохорони мають враховувати правову позицію того рішення, яке найбільш наближене за своїм контекстом до України.

Переконані, що з цього приводу слід зважати на природу тлумачення конвенційних норм, яке здійснюється Страсбурзьким судом в рамках розгляду конкретної справи. Переконані, що стосовно держави-відповідача це є нічим іншим, ніж актом казуального тлумачення, а стосовно інших держав-учасниць Конвенції – офіційним тлумаченням конвенційних норм, яке формально хоча й не має обов'язкового значення, однак безсумнівно має авторитет.

Ухвалюючи рішення проти України, ЄСПЛ завжди враховує український контекст справи, тобто бере до уваги як чинне національне законодавство, так і практику його застосування. Тому саме ці правові позиції Суду Ради Європи є для України, як держави-учасниці Конвенції, першочерговими для урахування. Водночас нами не заперечується можливість звернення суб'єкта правозастосування до позицій Страсбурзького суду, що містяться у рішеннях проти інших держав Ради Європи. Щоправда, таке звернення є виправданим лише за умови, коли у рішеннях ЄСПЛ проти України немає релевантної правової позиції стосовно предмета розгляду.

Не менш важливим є питання і пріоритетності правових позицій ЄСПЛ, зважаючи на орган Суду Ради Європи, що їх сформував.

З цього приводу доречними вважаємо висновки П. Пушкаря та Р. Бабанли, які зауважують, що рішення ЄСПЛ, постановлені Великою Палатою Суду та палатами у складі семи суддів, «формують прецедентну практику» (відображають сталість, зміну або розвиток практики Суду з певного питання). Рішення комітетів із трьох суддів не формують практику ЄСПЛ і не можуть формувати нову практику – вони є відображенням сталої практики ЄСПЛ, копіюють правові позиції попередніх рішень у справах повторюваного характеру, не створюючи правових новел. Часто-густо Суд в таких рішеннях посилається на правові позиції та принципи, утверджені в попередніх «прецедентних» або «лідуючих» рішеннях. Такі посилання є загальними і не обов'язково прив'язані до фактичних обставин конкретних справ або навіть країни-відповідача.

Разом з тим, як стверджують правники, не бажано, знайшовши одне рішення ЄСПЛ, яке начебто є ідеальним за релевантністю, припинити пошуки і заспокоїти себе усвідомленням того, що проблему вичерпано. Потрібно зважати, що цілком ймовірним є відступ від сформульованої позиції, розвиток позиції, ймовірним також є скасування рішення Великою Палатою тощо. Після знаходження релевантного рішення слід упевнитись, що позиція є відносно усталеною (проаналізувати більш старі або більш нові рішення з відповідного питання), знайти огляд практики ЄСПЛ, переконатись, що ця позиція ґрунтується на сталих доктринальних підходах ЄСПЛ, відображає основні принципи тлумачення Конвенції тощо [2].

Із зазначеного випливає, що суб'єкт правоохоронної діяльності має прагнути до пошуку саме усталеної правотлумачної практики Страсбурзького суду, зважаючи на необхідність дотримання принципу правової визначеності.

Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд Ради Європи, Страсбурзький суд). Системні порушення конвенційних норм з боку суб'єктів правоохорони, підтвердженням чому слугують щорічні звіти Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ, передусім актуалізують питання про чинники, які обумовлюють таку ситуацію.

Важливим завданням, що потребує першочергового розв'язання, вважаємо правильний вибір суб'єктом правоохоронної діяльності релевантної правової позиції ЄСПЛ, що має бути урахована ним при ухваленні рішення. З цього приводу в доктрині права виникає ряд взаємопов'язаних питань, а саме:

1) які саме рішення ЄСПЛ слід обрати для аналізу, зважаючи на час їх ухвалення (всі, що дотичні до предмета розгляду, чи лише останні, так би мовити, найбільш «свіжі»);

2) чи варто віддавати перевагу правовим позиціям ЄСПЛ, що сформовані в рішеннях проти України;

3) чи існує пріоритетність правових позицій, зважаючи на орган Суду Ради Європи, який їх сформував (комітет, палата, Велика палата) з одного й того ж питання;

4) яку з позицій ЄСПЛ більш коректно обрати для урахування – усталену, скореговану («*mutatis mutandis*») чи нову (сформовану у результаті динамічного тлумачення);

5) чи мають правові позиції ЄСПЛ, сформовані в рішеннях проти України, за пілотною процедурою пріоритет над позиціями в інших рішеннях.

Уважаємо, що відповідь на перше із зазначених питань має ґрунтуватися на тому, що характерною ознакою європейської конвенційної системи захисту прав і свобод людини є її динамізм, підтвердженням чому слугує включення до спеціального інструментарію ЄСПЛ принципу еволютивного тлумачення, за допомогою якого Страсбурзький суд трактує конвенційні положення, враховуючи політичні, економічні, соціальні і культурні умови життя суспільства, що складаються у світлі сьогодення. Отже, суб'єкт правозастосування, передусім, має брати до уваги ті актуальні правові позиції Суду Ради Європи, що сформовані ним за останні роки та набули риси усталеності.

Як наголошує з цього приводу І.Ю. Кретьова, саме невміння українських правозастосовців «виокремлювати» серед численних рішень Страсбурзького суду ті, що належать до його «сталого» практики та містять «*ratio decidendi*», у яких, до слова, концентруються й вироблені Судом доктринальні підходи до тлумачення конвенційних прав та свобод, є однією з ключових причин неналежного застосування практики ЄСПЛ на національному рівні [1, с.164].

Друге із поставлених питань органічно пов'язане з першим, адже дійсно суб'єкту застосування норм права слід визначитися з тим, які саме результати правотлумачної діяльності ЄСПЛ є для нього більш значимими.

медичне обстеження для судово-медичних цілей, а також пройти всебічне обстеження та отримати всі відповідні терапевтичні послуги від відповідних фахівців.

Національне законодавство щодо процедури опитування (допиту) дитини хоч і має певні особливості, але не сприяє зменшенню кількості контактів дитини з системою правосуддя, особливо, коли дитина є жертвою або свідком. Кримінальний процесуальний кодекс України (ст. 226, 232, 490, 491, 495) встановлює такі особливості під час допиту неповнолітньої особи та інших процесуальних дій: □

– залучення під час допиту неповнолітньої особи, а також під час інших слідчих дій за її участю, законного представника, педагога чи психолога, а у разі необхідності – лікаря; □

– обмеження тривалості допиту неповнолітньої особи без перерви однією годиною, а загалом – не більше двох годин на день; □

– можливість проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого під час досудового розслідування у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення; □

– можливість видалення неповнолітнього обвинуваченого із зали судового засідання на час дослідження обставин, що можуть негативно вплинути на нього.

Вже певний час існує позитивна тенденція до створення так званих «зелених кімнат» для проведення допитів за участю дітей, але їхня кількість явно недостатня, залучення необхідних фахівців, проведення попередньої підготовки та застосування спеціальних методик, зокрема для формування довірливої атмосфери, це питання до нині не державного, визнаного законодавством рівня.

Віталій ЗАВГОРОДНІЙ,
інспектор-черговий відділення поліції № 1
Прилуцького районного відділу поліції
ГУНП в Чернігівській області,
доктор юридичних наук, професор

УРАХУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ЗІЙСНЕННІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Правозастосовна діяльність є одним із різновидів юридичної, обов'язковим кінцевим результатом здійснення якої є ухвалення актів застосування норм права. До такої діяльності слід віднести, зокрема, й правоохоронну, яка так чи інакше перебуває під впливом практики

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини (ст. 40), держави-учасниці визнають право кожної дитини, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство, звинувачується або визнається винною в його порушенні, на таке поводження, що сприяє розвитку у дитини почуття гідності і значущості. Кожній дитині, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство чи звинувачується в його порушенні, гарантується презумпція невинуватості, поки її вина не буде доведена згідно із законом. Відповідно до Керівних принципів Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей (підрозділ С розділу III) право на гідність вимагає: □

- ставитися до дітей з обережністю, чутливістю, справедливістю та повагою під час будь-якої процедури або справи, приділяючи особливу увагу їх особистій ситуації, благополуччю та конкретним потребам, а також з повною повагою до їх фізичної та психологічної недоторканності незалежно від їхнього процесуального статусу;

- не піддавати дітей катуванням, нелюдському або такому, що принижує гідність ставленню чи покаранню.

Міжнародні стандарти покликані мінімізувати контакти дітей з системою правосуддя і пом'якшити можливий негативний вплив на дитину внаслідок такого контакту. Для цього вони пропонують досить широку палітру засобів. Комітет Міністрів Ради Європи в Керівних принципах щодо правосуддя, дружнього до дітей (п. 59, 64-74 розділу IV, п. j розділу V), рекомендував: □

- застосовувати такі методи опитування як відео- або аудіозапис або досудове слухання перед відеокамерою, і такі записи мають вважатись допустимими доказами; □

- заохочувати аудіовізуальні заяви дітей, які стали жертвами або свідками, поважаючи права інших сторін на оскарження змісту таких заяв; □

- у разі потреби проведення більш ніж одного опитування, здійснювати їх переважно однією й тією ж особою з тим, щоб забезпечити узгодженість підходів до інтересів дитини; □

- максимально обмежити кількість опитувань, а їх тривалість адаптувати до віку та можливості концентрації уваги дитини; □

- уникати прямого контакту, протистояння або спілкування між дитиною-жертвою або дитиною-свідком з підозрюваним, наскільки це можливо, якщо тільки дитина-жертва не вимагає цього; □

- створити можливість для судді дозволяти дитині не давати свідчення;

- заяви і свідчення дитини не вважати недійсними або ненадійними лише з причини віку дитини; □

- вивчити можливість прийняття заяви дітей-жертв і дітей-свідків у спеціальних, дружніх до дітей, приміщеннях і оточенні; □

- створити дружні до дітей міжвідомчі та міждисциплінарні центри для дітей-жертв і дітей-свідків, де діти могли б заслуховуватись та проходити

процесуального кодексу України, щодо необхідності врахування віку підозрюваного чи обвинуваченого, а також недопустимості посилення лише на тяжкість злочинів). Також Закон України «Про попереднє ув'язнення» встановив такі додаткові гарантії для неповнолітніх осіб, які взяті під варту: □ заборона тримати неповнолітніх в одиночних камерах, а в разі виникнення загрози їх життю – переведення до іншої маломісної або загальної камери (ч. 1 ст. 8); Додатково Законом України «Про охорону дитинства» (ч. 2 ст. 33) встановлено, що: □

– затримання неповнолітніх застосовується як винятковий захід і тільки у випадках та порядку, встановлених законом;

– про затримання дитини відповідні органи негайно повідомляють батьків чи осіб, які їх замінюють, а також органи прокуратури;

– забороняється утримання дитини в одному приміщенні з дорослими затриманими, арештованими чи засудженими особами.

За наявності достатніх підстав вважати, що особа, яка досягла 11-річного віку до досягнення віку кримінальної відповідальності, вчинила суспільно небезпечне діяння, за яке передбачено позбавлення волі на строк понад 5 років, вона може бути поміщена у приймальник-розподільник для дітей на строк до 30 днів на підставі ухвали слідчого судді, суду, постановленої за клопотанням прокурора за правилами, передбаченими для обрання тримання під вартою. Строк тримання особи у приймальнику-розподільнику для дітей може бути продовжено ухвалою слідчого судді, суду ще на строк до 30 днів (ч. 4 ст. 499 Кримінального процесуального кодексу України). До неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених, крім інших запобіжних заходів, може застосовуватися передання їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, – передання їх під нагляд адміністрації цієї установи. Передання під нагляд полягає у взятті на себе будь-ким із зазначених осіб або представником адміністрації дитячої установи письмового зобов'язання забезпечити прибуття неповнолітнього за викликом, а також його належну поведінку. Передання під нагляд можливе лише за згоди відповідних осіб та неповнолітнього. До передання під нагляд суд зобов'язаний зібрати відомості про особу батьків, опікунів або піклувальників, їхні стосунки з неповнолітнім і впевнитися у тому, що вони можуть належно здійснювати нагляд за неповнолітнім (ст. 493 Кримінального процесуального кодексу України). За даними респондентів, тримання під вартою до неповнолітніх як запобіжний захід застосовується вкрай рідко, але його застосування може бути тривалим. Найчастіше до неповнолітніх не застосовують запобіжні заходи, бо вони добросовісно виконують процесуальні обов'язки, прибувають за викликом. За наявності ризиків застосовують особисте зобов'язання, передання їх під нагляд батьків, домашній арешт і дуже рідко – тримання під вартою. Порівняно з дорослими ставлення до дітей досить поблажливе.

– тривале проведення експертизи, зокрема судово-психіатричної (експертні установи теж переважають, а пріоритету експертизам у таких справах не надають, вони проводяться в порядку загальної черги); □

– не проведено доставляння обвинуваченого із слідчого ізолятора; □

– вихід судді у відставку або припинення повноважень; □

– проблеми з формуванням складу присяжних або їх прибуттям до суду (у разі розгляду справи судом присяжних).

Міжнародні стандарти зобов'язують держави вживати максимальних заходів для обмеження застосування попереднього ув'язнення до неповнолітніх. Так, відповідно до правила 13 Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») тримання під вартою повинно використовуватись лише як крайній запобіжний захід (по можливості потрібно послуговуватись іншими альтернативними заходами) і лише протягом якнайкоротшого періоду часу та окремо від дорослих; протягом часу утримання під вартою неповнолітнім має забезпечуватись уся необхідна соціальна, психологічна, медична, фізична допомога, а також навчання та професійна підготовка. Подібні положення містять і Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі (п. 2, 11, 17). Навіть більш категорично ці обмеження сформульовані у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про соціальний вплив на злочинність неповнолітніх» (п. 7): □

– слід заборонити тримання неповнолітніх під вартою, крім особливих випадків вчинення більш дорослими підлітками дуже тяжких злочинів; □

– у цих випадках обмежувати тривалість тримання неповнолітніх під вартою і тримати їх окремо від дорослих; □

– треба також передбачити, щоб такі рішення приймались переважно після консультації з соціальною службою на предмет альтернативних пропозицій.

У Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи «Дружне до дитини правосуддя: від риторики до реальності» (п. 6.4.1) державам рекомендовано встановити вищий віковий ліміт для обмеження свободи дітей, аніж загальний вік кримінальної відповідальності. Українське законодавство загалом відтворює міжнародні стандарти, проте не встановлює підвищених вимог щодо віку, з якого можуть застосовуватись тимчасові заходи, пов'язані з обмеженням свободи. Запобіжний захід має обиратись з урахуванням вікових та психологічних особливостей, роду занять неповнолітнього. Затримання та тримання під вартою можуть застосовуватись до неповнолітнього як крайній захід лише у разі, якщо він підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, за умови, що застосування іншого запобіжного заходу не забезпечить запобігання ризикам, що за законом є підставою для обрання цього заходу. Про затримання дитини відповідні органи негайно повідомляють батьків чи осіб, які їх замінюють, а також органи прокуратури (ст. 492 Кримінального

їхньою скаргою; про час і місце судового розгляду та інші відповідні заходи, такі як слухання, якщо це особисто зачіпає дитину;

- про загальний хід і результат судового розгляду або втручання;
- про наявність захисних заходів; про механізми оскарження рішень, які зачіпають дитину; □

- про можливості для отримання відшкодування від правопорушника або держави через судочинство, альтернативне цивільне судочинство або інші процедури; □

- про доступність послуг (медичних, психологічних, соціальних, усного та письмового перекладу тощо) або організації, які можуть надати підтримку, а також засоби доступу до таких послуг у поєднанні з фінансовою підтримкою у кризовій ситуації, якщо така застосовується; □

- про будь-які спеціальні заходи, доступні для захисту їхніх інтересів, наскільки це можливо, якщо вони проживають в іншій державі.

Не існує обов'язку, щоби всі елементи права на інформацію забезпечувалися виключно судом. На етапі першого залучення до процедур судочинства відповідна інформація може бути надана іншими компетентними органами, такими як органи поліції, імміграційні, освітні, соціальні або медичні служби. У контексті кримінального судочинства Комітет Міністрів Ради Європи рекомендує, щоби уся інформація про будь-яке звинувачення проти дитини була надана негайно й відразу ж після висунення обвинувачення. Крім того, ця інформація повинна бути надана як дитині, так і батькам таким чином, щоби вони розуміли точне обвинувачення, а також можливі наслідки.

Міжнародні стандарти вимагають оперативного розгляду кримінальних справ щодо неповнолітніх осіб, особливо, якщо вони тримаються під вартою. Відповідно до Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про соціальний вплив на злочинність неповнолітніх» (п. 4) справи стосовно неповнолітніх повинні розглядатися оперативніше, слід уникати невиправданих затримок з метою забезпечення ефективної виховної дії. Особлива швидкість відповідно до міжнародних стандартів вимагається тоді, коли до дитини було застосовано запобіжний захід у виді взяття під варту. Так, відповідно до Правил ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі (п. 17), у тих випадках, коли запобіжний захід у виді взяття під варту все ж застосовується, судам та іншим державним органам слід проявляти першочергову увагу максимально швидкому розгляду справи з тим, щоби період попереднього ув'язнення був як найменш тривалим. На тривалість розгляду справ, зокрема й за участю неповнолітніх, часто негативний вплив мають такі обставини: □

- значне навантаження на суддів;
- більша кількість учасників процесу – неприбуття когось із них (необхідність прибуття з іншого міста, захворювання, навіть проходження прокурорами атестації тощо) часто має наслідком відкладення судового засідання або слідчої дії; □

принципах щодо правосуддя, дружнього до дітей (п. 14-16, 63 розділу IV, п. f розділу V), рекомендував, наскільки це можливо, створювати спеціалізовані суди (або судові палати), процедури й інститути для дітей, які знаходяться у конфлікті з законом. Також доцільно розглянути питання про запровадження системи спеціалізованих суддів і адвокатів для дітей. Спеціалізовані підрозділи можуть створюватися також у поліції та органах прокуратури. Слід забезпечити, щоб всі зацікавлені фахівці, які працюють з дітьми в системі правосуддя, отримували відповідну підтримку та необхідну міждисциплінарну підготовку з питань прав і потреб дітей різних вікових груп, а також щодо процедур, які адаптовані до них. Фахівці, які мають безпосередній контакт з дітьми, також повинні бути навчені спілкуватися з ними в будь-якому віці та на будь-якій стадії розвитку, а також з дітьми, які перебувають в умовах особливої вразливості. Також про необхідність забезпечення різнопланової міждисциплінарної підготовки фахівців, які працюють з дітьми-потерпілими і свідками, йдеться і в розділі IX Керівних принципів, що стосуються правосуддя з питань, пов'язаних з участю дітей-жертв та свідків злочинів. В Україні відсутні спеціалізовані органи, які здійснювали б кримінальне провадження у справах, в яких беруть участь діти. Водночас законодавство передбачає створення спеціалізованих підрозділів або запровадження спеціалізації, проте така спеціалізація не є повною.

Оскільки дитина є учасником, а не об'єктом процесу, для розуміння того, що з нею відбувається і чого їй очікувати, згідно з міжнародними стандартами, їй має забезпечуватися право на інформацію про її права, перебіг процесу, ролі учасників тощо. Найбільш широко право дитини на інформацію розкривається в Керівних принципах Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дитини. Відповідно до цього документа (п. 1, 5 розділу IV), право на інформацію включає право швидко та адекватно отримати інформацію: □

- про права, зокрема, конкретні права, які діти мають під час судових або позасудових розглядів, в яких вони беруть участь або можуть брати участь в майбутньому, а також про інструменти для усунення можливих порушень їхніх прав, включаючи можливість вдатися як до судового або позасудового розгляду чи інших заходів. Це може включати в себе інформацію про можливу тривалість судового розгляду, можливий доступ до оскарження та незалежних механізмів розгляду скарг;

- про відповідні системи та процедури, з урахуванням конкретного місця, яке дитина буде мати та ролі, яку він / вона може відігравати в ньому, а також про різні процесуальні дії;

- про наявні механізми підтримки дитини, яка бере участь у судових або позасудових процедурах; □

- про доцільність та можливі наслідки судового або позасудового розгляду; де це доречно, про обвинувачення або переслідування у зв'язку з

– залучення під час допиту неповнолітньої особи, а також під час інших слідчих дій за її участю, законного представника, педагога чи психолога, а у разі необхідності – лікаря;

– обмеження тривалості допиту неповнолітньої особи без перерви однією годиною, а загалом – не більше двох годин на день.

Обов'язок суду інформувати про судовий розгляд за участю неповнолітнього обвинуваченого службу у справах дітей та підрозділ ювенальної превенції органів Національної поліції і можливість участі представників цих органів у такому розгляді. Особливі правила стосовно допиту неповнолітніх осіб і проведення слідчих дій за їхньою участю поширюються також на неповнолітніх свідків та потерпілих. До них не може бути застосовано привід.

Однією зі складових правосуддя, дружнього до дитини, є створення максимально комфортних умов для перебування дитини у суді та безпосередньо під час слухання справи. Комітет Міністрів Ради Європи у Керівних принципах щодо правосуддя, дружнього до дітей, у цьому зв'язку рекомендує вживати, зокрема, такі заходи: до початку судового засідання, дитину слід ознайомити з приміщенням суду, іншими об'єктами і ролями та особами посадових осіб, що беруть в ньому участь; для сприяння участі дітей на повну міру їхньої когнітивної здатності і задля забезпечення підтримки їхньої емоційної стабільності, фактори, що порушують хід засідання, і фактори, що відвертають увагу, мають бути скорочені до мінімуму; наскільки це доречно і можливо, кімнати для проведення інтерв'ю і зали очікування повинні бути організованими для дітей і в умовах, сприятливих для дитини (п. 54-63 розділу IV). Керівні принципи, що стосуються правосуддя з питань, пов'язаних з участю дітей-жертв та свідків злочинів, для таких учасників процесу вимагають забезпечити наявність кімнат для проведення опитувань, призначених спеціально для дітей, пристосування судових приміщень до інтересів дітей-свідків (підпункт «d» п. 30). Наразі затверджені на національному рівні стандарти щодо створення дружнього до дитини середовища в судах чи інших органах кримінальної юстиції, які працюють із дітьми, відповідно до Плану заходів з реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року такі стандарти відображаються в рекомендаціях за методикою «Зелена кімната» для органів поліції та судів з метою проведення процесуальних дій в оточенні, дружньому до дитини. Сама ж методика «Зелена кімната» визначалася як «методика проведення інтерв'ювання дитини, яка потерпіла або стала свідком злочину, в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини, з урахуванням її індивідуально-психологічних та психофізіологічних властивостей».

Спеціалізація і спеціальна підготовка з питань правосуддя, дружнього до дитини, для представників системи кримінальної юстиції заохочуються міжнародними стандартами. Комітет Міністрів Ради Європи в Керівних

саме вони відіграють вирішальну роль у забезпеченні правосуддя, дружнього до дитини, тобто правосуддя яке є доступним, своєчасним, належним, орієнтованим на дитину та відповідає її віку, коли забезпечується право дитини на справедливий судовий розгляд, право брати участь і розуміти провадження, право на приватне та сімейне життя, а також право на недоторканність і гідність

Міжнародні стандарти вимагають запровадження спеціальних процедур, адаптованих до потреб дитини. Комітет Міністрів Ради Європи в Керівних принципах щодо правосуддя, дружнього до дітей, рекомендував запроваджувати спеціальні процедури для дітей, які перебувають у конфлікті із законом (див. п. 54, 55, 61 розділу IV). Для прикладу: урахувати під час всіх розглядів рівень зрілості, розуміння, вік, особливі потреби дитини; перш ніж почати розгляд, діти повинні бути ознайомлені з приміщенням суду або іншими об'єктами, а також з ролями й особами посадових осіб, що беруть у ньому участь; □ адаптовувати судові засідання, в яких беруть участь діти, до темпу і тривалості концентрації уваги дитини: мають плануватись регулярні перерви і слухання не повинно тривати надто довго

Зокрема, КК України про кримінальні правопорушення неповнолітніх осіб містить правила про:

- спеціалізацію слідчих і суддів зі здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх;
- невідкладний і першочерговий розгляд справ щодо неповнолітньої особи;
- можливість закритого розгляду справи щодо неповнолітньої особи;
- право на представництво і можливість заміни законного представника у разі невідповідності його інтересів чи дій інтересам неповнолітньої особи;
- обов'язкову участь захисника;
- обов'язок слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого судді, суду та всіх інших осіб, що беруть участь у провадженні, роз'яснювати зрозумілою мовою суть процесуальних дій, рішень та їх значення;
- обов'язок представників органів кримінальної юстиції вислуховувати аргументи неповнолітньої особи під час прийняття процесуальних рішень;
- обов'язок здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього;
- можливість видалення неповнолітнього обвинуваченого із зали судового засідання на час дослідження обставин, що можуть негативно вплинути на нього;

Розглядаючи потерпілих від домашнього насильства за статтю, маємо відзначити, що потерпілими від домашнього насильства у м. Дніпро за 2021 році стали 1092 жінки (80,7 %), 172 чоловіки (12,7 %), а також 89 дітей (6,6 %). Зауважимо, що у м. Дніпро у 2022 році потерпілими від домашнього насильства стали 1528 жінки (86,8 %), 121 чоловіки (6,9 %), а також 111 дітей (6,3 %).

Аналізуючи статистичну інформацію, бачимо, що у переважній більшості від домашнього насильства потерпають жінки, що відповідає загальній тенденції та висновкам наукових досліджень. Зменшення кількості чоловіків – потерпілих від домашнього насильства з 12,7 % до 6,9 вбачаємо у державних подіях, пов'язаних із збройним конфліктом, адже велика кількість чоловіків мобілізовані та несуть службу в лавах збройних сил України, територіальній обороні та інших силових структурах. Сталою є статистика потерпілих – дітей, проте вважаємо її неточною, з огляду на латентність домашнього насильства відносно дітей, а також не врахування у статистиці принципу Стамбульської Конвенції, за якого дитина-свідок домашнього насильства офіційно має визнаватися потерпілим від таких протиправних дій.

Цілеспрямована, поетапна та комплексна робота поліцейських із залученням інших державних органів, підприємств, установ, організацій, а також громадських організацій, відповідність такої діяльності міжнародним стандартам може сприяти зменшенню кількості фактів домашнього насильства в Україні.

Вікторія ГАРКАЧ,
інспектор ВЮП ВП ГУНП
в Дніпропетровській області

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ В РОБОТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Щодня діти різного віку взаємодіють із системою правосуддя у різний спосіб. Одні стають жертвами, інші – свідками кримінальних правопорушень або навіть безпосередніми виконавцями. Участь у судових процесах та, зокрема, у кримінальних провадженнях, здебільшого є доволі травматичним досвідом для дітей. Конвенція ООН про права дитини передбачає, що до дітей слід ставитися з гідністю, турботою та повагою під час усіх судових проваджень. Під час прийняття будь-яких рішень, що стосуються дітей, важливим фактором має бути дотримання найкращих інтересів дитини. Коли дитина взаємодіє із системою правосуддя, надзвичайно важливою є відповідна підготовка суддів, адвокатів, прокурорів та інших учасників системи юстиції щодо стандартів правосуддя, дружнього до дитини. Адже

Павло ГАРКАВЕНКО,
начальник сектору
протидії домашньому насильству
відділу превенції Дніпровського
районного управління поліції
ГУНП в Дніпропетровській області

СТАН ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПІДРОЗДІЛІВ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Проблема протидії домашньому насильству не зникла від початку збройного конфлікту в Україні. І хоча у першій половині 2022 року явище домашнього насильства стало латентним через ряд причин: відсутність статистики з тимчасово окупованих та прифронтових територій, виїзд за кордон значної кількості населення, переважання побутових проблем в українських сім'ях, а також нівелювання проблеми домашнього насильства через зовнішні обставини у державі, друга половина 2022 року та початок 2023 року відзначилися зростанням кількості задокументованих фактів домашнього насильства.

Звернімося до офіційних статистичних даних Дніпропетровщини. Впродовж 2021 року у місті Дніпро здійснено 3522 виїздів мобільних груп на повідомлення про факти домашнього насильства, 2026 з яких підтвердилися, у 2022 році – 3577 таких виїздів, 1760 з яких підтвердилися, а станом на 20 березня 2023 року 1001 виклик про такі факти, 768 з яких підтвердилися, як домашнє насильство.

Однією із форм реагування на факти домашнього насильства поліцейськими є винесення термінового заборонного припису. У 2021 році мобільними групами з реагування на факти вчинення домашнього насильства у місті Дніпро винесено 1353 термінових заборонних приписи. У 2022 році їх кількість становила 986 приписів. У 2023 році станом на 20 березня поліцейськими м. Дніпро винесено 352 таких приписи.

Також поліцейські уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 173-2 КУпАП, як засіб реагування на домашнє насильство. У 2021 році мобільними групами з реагування на факти вчинення домашнього насильства у місті Дніпро складено 1098 протоколи про такі адміністративні правопорушення, у 2022 році – 903 протоколи, а за 2023 рік станом на 20 березня поліцейськими м. Дніпро вже складено 332 таких протоколи. Статистика підтверджує вище нами сказане про зміну вектору пріоритетів громадян України з сімейних проблем на державні та пов'язані зі збройним конфліктом проблеми. Однак початок 2023 року підтверджує стабілізацію ситуації для громадян України та звернення їх до внутрішньо-сімейних проблем у тому числі, пов'язаних з домашнім насильством.

гідність поведженню чи покаранню. Кожна особа має прав на свободу та особисту недоторканість (ст. 5), а будь-яка дискримінація заборонена [8].

У Римському статуті Міжнародного кримінального суду згвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація чи будь-яка інша подібна за тяжкістю форма сексуального насильства визнано як злочини проти людяності та воєнні злочини (ст. 7, п. g; ст. 8 п. xxii) [9].

Отже, резюмуючи вищевикладене, зазначимо, що європейські стандарти забезпечення прав жінок в умовах збройного конфлікту передбачені низкою документів. Ключовим принципом, який лежить в основі сформульованих настанов та правил є ідея недопустимості порушення прав жінок під час та після збройних конфліктів. Це стосується переважно не допустимості порушення права на життя, свободу, особисту недоторканість тощо. Поряд з цим, варто звернути фокус уваги на те, що критичне ігнорування нормативними приписами під час збройного конфлікту в Україні є наслідком поширеної структурної дискримінації, яка є невирішеним завданням сьогодення та серйозною перешкодою на шляху встановлення миру та розвитку. Подолання дискримінації за ознакою статі, яка є передумовою гендерно зумовленого насильства, вимагає комплексного підходу та вирішення не лише в період збройних протистоянь, але й в мирний час.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. Організація Об'єднаних Націй. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
2. Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949. Женева. Організація Об'єднаних Націй. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
3. «Убивства, згвалтування, тортури»: скільки воєнних злочинів російської армії вже підтвердили в Україні і які перспективи трибуналу?» URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/novynu-pryazovya-trybunal-haaha-putin/32292306.html>.
4. Юридична енциклопедія :вбт. / Редкол. : Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.:»Укр. енцикл.»), 2003. Т. 5: П-С. 736 с.
5. Ляхвіненко С. М. Міжнародні правові стандарти: до визначення поняття та видової характеристики. Держава і право. 2011. Випуск 51. С. 669.
6. Вінгловська О. І. Імплементация міжнародних стандартів прав дитини в національному законодавстві України : автореф. дис. ... на здобуття наук, ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право». К., 2000. 20 с.
7. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Закон України від 20 червня 2022 р. № 2319-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text/>
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. Рада Європи. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
9. Rome Statute of the International Criminal Court. A/CONF.183/9 of 17 July 1998. URL : <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>.

до міжнародних стандартів прав людини і які є основою для вироблення національних стандартів держав-учасниць відповідних організацій.

Питання дотримання прав людини як в мирний час, так і під час збройного конфлікту є головним у порядку денному Ради Європи, як організації, основним призначенням якої є захист прав людини, підтримання демократії та забезпечення принципу верховенства права з метою сприяння економічному та соціальному прогресу.

Європейські стандарти забезпечення прав жінок як в мирний час, так і в період збройного конфлікту закріплені в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (1966 р.), Заключний акт Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінські угоди, 1975), Європейській соціальній хартії (1996 р.); Європейській конвенції про запобігання катуванням чи негуманному або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987 р.); Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (2005 р.); Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (2007 р.); Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (2011 р.); Рекомендація Rec(2002)5 про захист жінок від насильства; Рекомендація CM/Rec(2010)10 про роль жінок і чоловіків у недопущенні й вирішенні конфліктів та зміцненні миру; Рекомендацію CM/Rec(2007)17 про стандарти та механізми гендерної рівності, Рекомендація CM/Rec(2019)1 щодо запобігання сексизму та боротьби з ним та інших документах регіонального та міжнародного масштабу, положення яких витікають з принципів верховенства права, домінування прав людини, поваги гідності кожної людини та поважання цінності людської особистості, рівноправності жінок та чоловіків тощо.

Так, зокрема, у Стамбульській конвенції (2011 р.) визначається, що саме під час збройних конфліктів та після них відбуваються тривалі порушення прав жінок у формі поширеного або систематичного зґвалтування та сексуального насильства, а також можливість збільшення насильства за гендерною ознакою як під час конфліктів, так і після них;

Саме насильство щодо жінок виступає головною перешкодою до встановлення рівноправності, розвитку та тривалого миру. Поширені такі форми насильства як: домашнє насильство, сексуальні домагання, зґвалтування, примусові шлюби, злочини в ім'я так званої «честі», каліцтву геніталій тощо що становить тяжке порушення прав людини стосовно жінок і дівчат і є головною перешкодою для досягнення рівності між жінками та чоловіками [7].

Також, ще у 1950 р. в Європейській конвенції з прав людини у ст. 2, 3 було зафіксовано, що нікого не може бути позбавлений життя. Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує

Історично доведено, що хоча переважно чоловіки приймають участь у бойових діях, саме жінки є особливо уразливими під час збройних конфліктів. У ч. 2 ст. 27 Конвенції про захист цивільного населення під час війни (12 серпня 1949 р., Женева) зафіксовано, що жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь. Це стосується зокрема захисту від згвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність. Кожна зі сторін конфлікту зобов'язана застосовувати до осіб, які перебувають під захистом, необхідних заходів контролю чи безпеки [2].

В ситуації існуючого збройного конфлікту, військові рф не лише не забезпечують захист та безпеку жінок, але навпаки використовують жінок в своїх злочинних цілях. Так, за офіційними даними Офісу генерального прокурора, станом на 1 березня 2023 р. зафіксовано 156 фактів сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом [3]. При чому, військові рф використовують сексуальне насильство як частину свого бойового арсеналу, з метою принизити, познущатися, проявити своє домінування, залякати, посіяти паніку серед цивільного населення, продемонструвати чоловікам, що вони не взмозі захистити своїх жінок тощо.

Події, процеси та тенденції сучасного світу, потребують передбачення та нормативного закріплення прав, свобод та обов'язків громадян, державних інституцій, держав для забезпечення загального благополуччя та миру. З цією метою світом вироблена практика закріплення певних стандартів, які регулюють певну групу суспільних відносин. Під стандартом прийнято розуміти документ, що встановлює для загального і багаторазового застосування правила, загальні принципи або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, з метою досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній галузі і приймається в установленому порядку на основі консенсусу [4, с. 18]. Стандарти утворюють норми та принципів, що приймаються у порядку, встановленому чинним законодавством [5, с. 669; 6].

Стосовно європейських стандартів забезпечення прав жінок в умовах збройного конфлікту, то вони визначають перелік переліку прав та свобод жінок, що підлягають загальному дотриманню; закріплення юридичного змісту і обов'язку держав дотримуватись цих прав і свобод та забезпечувати їх реалізацію; встановлення краю можливого та припустимого обмеження цих прав і свобод; заборона певних дій з боку держави, юридичних та фізичних осіб, які можуть порушити охоронювані права та свободи жінок.

Європейські стандарти забезпечення прав жінок в умовах збройного конфлікту – це стандарти прав жінок, визначені документами Ради Європи, Європейського Союзу, Організації безпеки та співробітництва в Європі та інших регіональних європейських міжнародних організацій, обов'язковість яких визнана державами-членами цих організацій через ратифікацію, затвердження, укладання відповідних документів або через фактичне визнання відповідних стандартів та їх застосування, сформовані відповідно

менталітет, історичне минуле, реальну можливість прийняти пропоновані зміни тощо.

Така діяльність має відбуватись системно: зміна у одній зі сфер неодмінно повинна передбачати зміни у всіх інших, пов'язаних з нею. Зокрема, КПК України прийняли у 2012 році, а Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», який безпосередньо пов'язаний з КПК України, чинний з 1992 року та давно застарів. При цьому, кожен з практикуючих слідчих чи оперативних працівників підтвердить, що ефективне розслідування кримінальних проваджень неможливе без ефективного оперативного супроводу. А останній неможливий у ситуації, коли норми, які регулюють оперативно-розшукову діяльність не просто не узгоджені з кримінальним процесуальним законодавством, а прямо суперечать йому.

Усе це у комплексі не сприяє захисту прав громадян, адже неефективна правоохоронна система не спроможна захищати права громадян, вона радше їх обмежує, допускаючи порушення.

Вікторія РУФАНОВА,
слідчий-криміналіст відділу
розслідування злочинів, скоєних проти
життя та здоров'я особи СУ
ГУНП в Дніпропетровській області,
кандидат юридичних наук, доцент

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

У преамбулі до Загальної декларації прав людини зазначається, що визнання гідності, яка властива кожній людині, і рівних та невід'ємних її прав є основою свободи, справедливості та загального миру [1]. Саме глобальний мир сьогодні опинився під загрозою руйнування. В наслідок збройної агресії РФ було порушено весь світовий порядок та міжнародна система безпеки. Це дуже негативна тенденція, адже саме безпека є домінуючою складовою світового співробітництва та розвитку відносин.

Глобальною проблемою сьогодення не лише для України, але й для всього світу є збройний конфлікт, який розгорнувся на території України в результаті збройної агресії РФ. Окрім того, що наявність збройного конфлікту призводить до незворотних наслідків у вигляді людських втрат, економічної кризи, порушуються громадянські права та гальмуються соціальні процеси та в цілому людський розвиток. Все це спричиняє трансформацію системи світового порядку.

Національної поліції, можу стверджувати, що не завжди вдається цей баланс витримувати. На це є декілька причин, від відвертої протизаконної діяльності, до різноманітних казусів, коли працівники поліції, відверто бажаючи допомогти, допомагають не тій стороні, яка дійсно потребує допомоги.

Але є й глибші проблеми, одна з яких відсутність системності в імplementації закордонного досвіду. Так, наша країна останніми роками активно переймає закордонний досвід у протидії правопорушенням, законотворці активно вносять на розгляд Верховної ради різноманітні проекти нормативно-правових актів, щоб покращити життя суспільства, але через відсутність системності цих процесів, відбувається обмеження, а іноді й порушення прав людини. Зокрема, з початку створення Національної поліції на усіх рівнях лунає заклик, що поліція здійснює поліцейські послуги, тобто виконує запити суспільства на безпеку та повністю відійшла від так названої «палочної системи», яка є пережитком радянщини.

Численні аргументи, висловлені посадовими особами у публічному просторі про неефективність системи показників, яка використовувалась раніше для оцінки ефективності роботи правоохоронних структур розбиваються у реальність. Адже фактично, система показників нікуди не ділась. Через необхідність дотримання певних цифрових показників до сьогодні відбувається укриття правопорушень та чиниться тиск на заявників, щоб не допустити погіршення статистичних даних діяльності підрозділу. Такі факти виявляються та розслідуються постійно. І тут ми стикаємось з відсутністю системності, адже з однієї сторони є ціла низка підрозділів, які зобов'язані виявляти факти укриття правопорушень і, в той же час, на кожній з нарад відбувається аналіз показників та вказується на зниження показників діяльності у порівнянні з минулим періодом як негативний чинник в організації правоохоронної діяльності.

Більше того, КПК України, який в момент прийняття анонсувався як найбільш прогресивний кодекс, розроблений з урахуванням закордонного досвіду, в реальності став актом, яким спробували західний кримінальний процес «одягнути» на радянську систему. Вийшла така собі гужова підвода на дерев'яних колесах, на яку зверху поставили кузов від «мерседеса». Виглядає добре, та нікуди не їде.

Про ефективність розслідування кримінальних проваджень слідчими підрозділами Національної поліції говорити не приходиться. Адже, для прикладу, у Рівненському РУП середнє навантаження на 1 слідчого більше 600 кримінальних проваджень. Постає питання: чи може таку кількість проваджень слідчий ефективно розслідувати? Питання риторичне.

І це тільки деякі приклади, які вказують на те, що не усі західні практики та рішення потрібно неодмінно застосовувати та імplementувати, адже потрібно прораховувати реальну ситуацію у суспільстві, його